

Столицею Союзу Радянських Соціалістичних Республік є місто Москва.

Конституція (Основний закон) СРСР

ЧЕРВОНОЗОРЯНА, УЛЮБЛЕНА

Немає такого куточка на землі, де б трудяща людина з гордістю, пошаною й любов'ю не вимовляла світле і дзвінке слово: Москва. Тисячі людей з усіх кінців планети приїжджають до Радянського Союзу, щоб на власні очі побачити місто-герой, місто-трудівник, схилити голову перед його ратною і трудовою звитягою. З хвилюванням ідуть приїжджі священною землею, де кожна вулиця, кожний дім, кожний камінь є свідками багатовікової історії міста.

Червонозоряна Москва однаково дорога й рідна серцю росіянина й українця, білоруса і молдаванина, грузина й вірмена, естонця й казаха, латвійця й узбека — кожний із 130 націй та народностей, що населяють нашу неозорну Вітчизну. Адже Москва — це столиця першої в світі держави робітників і селян, її політичний, індустріальний, науковий і культурний центр, символ непорушного братерства і гартованої в боях та праці дружби радянських народів.

Москва — місто бойових революційних традицій, що відіграло видатну роль у справі соціального і національного визволення трудящих нашої країни. 1905 року тут грянула грім першої російської революції, спалахнуло героїчне грудневе повстання московських робітників, які високо піднесли червоний прапор боротьби проти царизму. А в жовтневі дні бурного 1917-го московський пролетаріат і революційні солдати в тяжких боях перемогли сили контрреволюції. Звідси, з Москви, Центральний Комітет більшовицької партії керував всенародною боротьбою за утвердження Радянської влади та зміцнення молоді соціалістичної держави.

В Москві жив і працював останні роки життя засновник нашої партії, творець Радянської держави, вождь, учитель і друг трудящих усього світу В. І. Ленін.

Москва — це Кремль, Москва — це Красна площа, Москва — це Мавзолей Володимира Ілліча Леніна. З кожним роком радянська столиця змінюється, гарнішає, розпросторюється, стає велелюднішою.

І лиш одне в Москві постійне, незмінне: людський потік до Мавзолею, — він нескінченний, як безмежна любов трудящих до Ілліча, як непохитна їхня віра в невмируще й непереможне ленінське вчення.

З найменням Москви в грізні роки Великої Вітчизняної війни зв'язана перша велика поразка гітлерівських полчищ. Москва — це місто, де зайнялась зоря перемоги радянського народу над фашистськими загарбниками. Тут на смерть стояли дивізії сибіряків та уральців, сини і дочки України та Білорусії, Середньої Азії та Казахстану, воїни всіх національностей Радянської держави. В ході Великої Вітчизняної нашої столиця надихала все прогресивне людство на боротьбу за мир, демократію, національну незалежність.

Сьогодні Москва — не просто улюблене місто народів. Це — бойовий штаб будівників комунізму, приклад невичерпної творчої енергії, працьовитості й мужності. Тут народжуються мудрі й сміливі рішення, спрямовані на піднесення могутності першої в світі Країни Рад, неухильне поліпшення добробуту радянського народу, зміцнення миру в усьому світі.

В Москві працюють ленінський Центральний Комітет КПРС, найвищі органи державної влади — Верховна Рада СРСР, Рада Міністрів СРСР, міністерства, керівні органи профспілок, комсомолу та інших громадських організацій.

Нині, як ніколи, зріс міжнародний авторитет радянської столиці. Тут, у стінах стародавнього Кремля, де жив і творив великий Ленін, відбуваються міжнародні наради і форуми комуністичних та робітничих партій. Москва твердо і впевнено несе великий ленінський прапор миру, праці, щастя і волі, вона освітлює шлях народів до комунізму.

НАШЛЯХУ ДО ВОЄННОЇ РОЗРЯДКИ

На знімку: міжнародний екіпаж космічного корабля «Союз-28» — командир корабля, льотчик-космонавт СРСР Герой Радянського Союзу полковник Олексій Губарев (ліворуч) та космонавт-дослідник Владимир Ремек (ЧССР).

Телефото ТАРС

НА ОРБІТІ — МІЖНАРОДНИЙ Е К І П А Ж

В Радянському Союзі здійснено запуск космічного корабля «Союз-28», пілотованого екіпажем у складі командира корабля Героя Радянського Союзу, льотчика-космонавта СРСР Олексія Губарева і космонавта-дослідника громадянина ЧССР Владимира Ремака.

Запуском корабля «Союз-28» відкрито новий етап дослідження і використання космічного простору в мирних

цілях, що проводяться спільно соціалістичними країнами відповідно до програми співробітництва «Інтеркосмос», у здійсненні якої беруть участь Народна Республіка Болгарія, Угорська Народна Республіка, Німецька Демократична Республіка, Республіка Куба, Монгольська Народна Республіка, Польська Народна Республіка, Соціалістична Республіка Румунія, Союз Радянських Соціалістичних Республік і Чехословацька Соціалістична Республіка.

Проведено стикування з орбітальним науковим комплексом «Салют-6» — «Союз-27» і розпочато спільні дослідження з космонавтами Романенком та Гречком, які працюють у космосі з 10 грудня 1977 року.

НОВИЙ ПОДВИГ В ІМ'Я НАУКИ

Генеральний секретар ЦК КПРС, Голова Президії Верховної Ради СРСР Л. І. Брежнев та Генеральний секретар ЦК КПЧ, президент Чехословацької Соціалістичної Республіки Г. Гусак щиро привітали міжнародний екіпаж орбітальної космічної лабораторії.

Екіпаж орбітального комплексу від усієї душі подякував Л. І. Брежневу та Г. Гусаку за теплі привітання та добрі побажання й запевнив, що докладе всіх сил і вміння, щоб успішно виконати програму польоту.

На адресу товаришів Л. І. Брежнева та О. М. Косигіна надійшло щире поздоровлення Генерального секретаря ЦК КПЧ, президента Чехословацької Соціалістичної Республіки Г. Гусака та голови уряду ЧССР Л. Штроугала з приводу запуску космічного корабля «Союз-28» та палка подяка за безкорисливу допомогу в підготовці чехословацького космонавта до польоту.

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

Україна

ГРОМАДСЬКО - ПОЛІТИЧНИЙ,
ЛІТЕРАТУРНО - ХУДОЖНИЙ
ІЛЮСТРОВАННИЙ ТИЖНЕВИЙ
ЖУРНАЛ

Засновано в травні 1941 р.

№ 11 (1103) 12 березня 1978

ВИДАВНИЦТВО
«РАДЯНСЬКА УКРАЇНА»

© Журнал «Україна», 1978 р.

Голуба планета Земля, колыска людства, вже четверте десятиліття не знає жаху світового бойовища. Небосхил вселюдських надій осявають найтепліші зорі — зорі Кремля. Перша країна соціалізму першим подихом своїм проголосила: «Мир — народам!». І відтоді, од Жовтневої пори, весняніс світ надією на безхмарне небо, свободу, соціальний прогрес.

Людство ніколи не забуде, що коричневу чуму змогла зупинити єдина в світі армія миру — Радянська Армія. Шістдесятилітній ювілей Збройних Сил Країни Рад ще раз потвердив, що наша армія — щит спокою на планеті. Тільки те, що потрібно для захисту завоювань Жовтня, ні на йоту більше, — така суть нашої військової політики.

В той же час «яструби» капіталу, військово-промисловий комплекс розкручують маховик гонки озброєнь, незважаючи на те, що нагромаджений ядерний потенціал достатній для неодноразового знищення всієї цивілізації.

Надії людства на міцний і тривалий мир, на доповнення розрядки політичної розрядкою воєнною пов'язані з Програмою миру КПРС, зі світом соціалізму. Радянський Союз висунув понад сімдесят конкретних пропозицій щодо роззброєння — до загального й повного включно. Серед них — переговори про обмеження стратегічних наступальних озброєнь між СРСР та США.

Генеральний секретар ЦК КПРС, Голова Президії Верховної Ради СРСР товариш Л. І. Брежнев на лютневому засіданні Президії Верховної Ради Радянського Союзу заявив, що тут вдалося досягти помітного прогресу, але разом з тим ясно, що дехто у США тепер хотів би загальмувати хід цих переговорів, перешкодити їх успішному завершенню. Звільнення США з підписанням договору щодо взаємного обмеження стратегічних озброєнь стримує наступний етап переговорів, який міг би стати справжнім переломом на шляху до воєнної розрядки. До того ж американська сторона замовчує радянську пропозицію про взаємну відмову від виробництва нейтронної зброї.

Конкретна й чітка заява Л. І. Брежнева щодо якнайшвидшого завершення переговорів на принципах рівної безпеки дістала схвалення найширших кіл світової громадськості.

Соціалізм став найдинамічнішою силою епохи. І це ще раз продемонструвало свято братньої Чехословащини — тридцятиліття перемоги над реакцією. Під керівництвом КПЧ, спираючись на інтернаціональну підтримку братів, ЧССР досягла разючих успіхів в усіх сферах суспільного життя. Так, за роки народної влади промислове виробництво соціалістичної Чехословащини зросло приблизно в 10 разів, національний дохід — більш ніж у 6 разів, а особисте споживання трудящих підвищилось вчетверо.

«Мирне життя нашого народу і розвиток країни спираються і спиратимуться в майбутньому на непорушну дружбу і союз з СРСР, — підкреслив на святкових зборах Генеральний секретар ЦК КПЧ, президент ЧССР Г. Гусак. — Наш народ і в минулому, в період тяжких випробувань, і в спільній творчій праці знову і знову переконувався, що цей союз відповідає його корінним інтересам, що він є надійною гарантією свободи, щасливого життя і розвитку соціалістичної батьківщини».

Соціалізм і мир, соціалізм і безпека народів — поняття тождісні. Це з новою силою підтвердили радянсько-лівійські та радянсько-сирійські переговори в Москві. На цих переговорах була рішуче засуджена сепаратистська політика Садата, який пішов на капітулянтський уклін до агресорів з Ізраїлю. СРСР підтвердив свою принципову позицію, спрямовану на справедливе і всеохоплююче розв'язання «близькосхідного вузла» з врахуванням законних прав та інтересів усіх народів цього регіону в рамках Женевської конференції.

На радянсько-сирійських переговорах Генеральний секретар Партії арабського соціалістичного відродження, президент Сирійської Арабської Республіки Х. Асад заявив: «Радянський Союз завжди стояв на сторожі арабів в їх справедливій боротьбі за визволення своїх окупованих територій, відновлення прав арабського народу Палестини, постійно надавав їм допомогу й підтримку, які мали важливе і дійове значення в справі зміцнення арабського фронту боротьби проти агресії та експансії».

Складний, зітканий із суперечностей, сучасний історичний процес. Одна планета — два світи. Але погляди всіх чесних людей землі звернені до зірок соціалізму, до суспільства без воєн і гноблення.

ВЧИМОСЯ КОМУНІЗМУ, Б

Партія твердо вірить, що молодь, комсомольці впишуть нові славні сторінки в літопис комуністичного будівництва!

Л. І. БРЕЖНЄВ

В рік ударної праці на виконання історичних накреслень XXV з'їзду КПРС Всесоюзна Ленінська Комуністична Спілка Молоді відсвяткує свій славний шістдесятити́тний ювілей. Ніколи не старіє комсомол! Безмежно віддана справі партії Леніна, справі народу, радянська юнь на всіх етапах героїчної історії Країни Рад була в перших лавах борців за сонячне комуністичне майбутнє. Від серця до серця передається естафета подвигу. Честь і хвала всім, хто плідним навчанням і творчою працею примножує чудові традиції старших поколінь! Честь і хвала молодим героям десятої п'ятирічки!

☆ Тричі орденосний комсомол України новими успіхами в праці й навчанні зустрів свій XXIII з'їзд. Комсомольська організація республіки об'єднує в своїх лавах понад 6 мільйонів юнаків і дівчат. Половина з них працює в народному господарстві.

☆ У міжз'їздовський період республіканська комсомольська організація стала одним з ініціаторів патріотичного руху «П'ятиріччі ефективності і якості — ентузіазм і творчість молодих!», змагання за право підписати Рапорт Ленінського комсомолу Центральному Комітету КПРС до 60-річчя Великого Жовтня. Лише чотириохсоттисячний загін молодих раціоналізаторів України впровадив у виробництво 577 тисяч раціоналізаторських пропозицій та винаходів із загальним економічним ефектом понад 554 мільйони карбованців.

☆ Заклик партії «Сьогодні працювати краще, ніж учора, завтра — краще, ніж сьогодні!» став бойовим девізом молодих гвардійців п'ятирічки, головним змістом підготовки юні республіки до комсомольських з'їздів, 60-річчя ВЛКСМ.

З перших днів нового року понад п'ять тисяч комсомольсько-молодіжних колективів, 100 тисяч молодих працівників підтримали почин москвичів про завершення трирічної програми до 7 жовтня — першої річниці нової Конституції СРСР. Серед тих, хто першим зобов'язався виконати трирічний план до славного ювілею ВЛКСМ, — комсомольсько-молодіжні колективи київського «Радіоприладу», Дніпропетровського агрегатного заводу та ряду інших.

☆ За комсомольськими путівками на новобудови країни вийшли понад 50 тисяч юнаків і дівчат. Молодь республіки бере участь у спорудженні семи всесоюзних, десяти республіканських, 49 обласних ударних будов.

☆ Ефективною формою ідейно-виховної роботи, важливим засобом підвищення трудової та громадсько-політичної активності юнаків і дівчат став Ленінський залік «Рішення XXV з'їзду КПРС — в життя!», який складають понад 7 мільйонів юнаків та дівчат.

☆ За період після з'їзду проведено чотири трудових семестри. 400 тисяч майбутніх спеціалістів народного господарства в будівництві та сільському господарстві освоїли близько мільярда карбованців.

☆ За активної участі комсомольських організацій у республіці проведені VI Спартакіада УРСР, I і II молодіжні, VII студентські ігри. Понад одинадцять мільйонів юних стали значківцями ГПО. 95 спортсменів республіки виступили на XXI Олімпійських іграх у Монреалі і завоювали 26 золотих, 21 срібну і 20 бронзових медалей.

У знаменитих машинах, що їх випускає для трудівників села ХТЗ, є частка праці й налагоджувачі першого тракторного цеху Надії Белової. Комсомольці заводу обрали її делегатом на XXIII з'їзд ВЛКСМ України.

П'ять років тому прийшла в кузовний цех запорізького автозаводу «Комунар» Людмила Кузьміна. Беручій дівчині сподобалась спеціальність електроварниці контактного зварювання. Вона швидко опанувала її і стала однією

УДУЄМО КОМУНІЗМ!

з кращих робітниць цеху. На особистому календарі Людмили — вересень 1978 року. Комсомольці заводу обрали її делегатом XVIII з'їзду ВЛКСМ.

Там же, в Москві, на всесоюзному форумі, серед делегатів комсомолії Миколаївщини буде бригадир суднобудівного заводу імені 61 комунара Анатолій Надвірний. Передовик виробництва нагороджений медаллю «За трудову відзнаку», срібним знаком ЦК ВЛКСМ «Молодий гвардієць п'ятирічки». Колектив, який він очолює, завжди перевиконує виробничі завдання.

Фото К. ДУДЧЕНКА, О. КРАСОВСЬКОГО, М. ТУРА. [РАТАУ]

ІШЛИ В ПОХІД ПАРТИЗАНИ

Фотознімки, які ми сьогодні вміщуємо, стали тепер історичними реліквіями. Партизанський фотокореспондент Яків Давидзон зафіксував окремі епізоди рейду партизанського з'єднання генерала Федорова, тридцятип'ятиріччя якого нині відзначається.

Олексій Федорович Федоров — двічі Герой Радянського Союзу, відомий партійний і радянський діяч, учасник партизанського руху на Україні в період Великої Вітчизняної війни.

Очоловане ним партизанське з'єднання пройшло з боями по ворожих тилах тисячі кілометрів, знищивши десятки фашистських гарнізонів, пустивши під укіс безліч ешелонів з живою силою й технікою ворога. Це була боротьба непримиренна, не на життя, а на смерть, вона закінчилася повною перемогою радянських людей над чорними силами фашизму.

На знімках: О. Ф. Федоров. Кулеметники на вогневій позиції. У рейді.

Микола Вурсало живе в селі Мошориному Знам'янського району на Кіровоградщині. Йому 27 років. Головний агроном найбільшого в районі колгоспу «Жовтень» (понад дванадцять тисяч гектарів орної землі), член парткому (відповідає за роботу комсомольської організації), член райкому комсомолу, заступник голови Мошоринської сільради.

Степ витончує слух і виховує пам'ять...

Був світанок. Позаду лишилось село з видовженим плесом ставка, над яким колами розходились мідні перегуки півнів. Сонце розтопило сивувату запону в небі, і враз сотні маленьких райдуг, що здійнялися з росянистої стежини, засліпили очі. Біг і раптом зупинився, точніш, хлопця зупинила пісня — мелодія лилася звідусіль: з неба, з-за обр'ю, з тонкої вологості землі під босими ногами. То співав степ. І посеред степу він — мала зернина, занесена сюди вітром й зенацька спіймана піснею.

Край гону з'явилося троє дівчат у вишиваних сорочках. На руках сусідки, красуні Віри — сонце, ніби велика паляниця.

Ось пара волів підтягла врешті «Комунара» до краю, і Микола помчав щодуху. На землю сплигнув дядько Підгорний, запилений і зачудований не менш, мабуть, ніж він. Коли курява осіла, до нього неквапом наблизилась дівчата, й оте диво — хліб на заквітчаному ружникові — перекочувало до дядькових рук. Й бриніла мелодія, яка огортала всіх...

Степ виховує слух і пам'ять. Це він знає достеменно.

Потім, набагато пізніш, Микола скаже: «Як не поспиш у жнива кілька ночей, тільки тоді по-справжньому відчуєш, що таке хліб». Тс вже — інший вимір. А нам дуже важливо закарбувати в пам'яті отой світанок, коли відчуття краси збудило в душі сільського

хлопчини необхідне кожній людині розуміння причетності до творення хліба.

Іван Гурович Ткаченко, директор Богданівської середньої школи, Герой Соціалістичної Праці, член Президії Верховної Ради УРСР, кандидат педагогічних наук, заслужений вчитель республіки, розповідає:

— У сьомому класі я призначив Вурсало бригадиром учнівської виробничої бригади. Цього худорлявого хлопчину запам'ятав ще з третього класу — тоді його приймали в піонери. Згадую: тільки в його букеті серед квітів щедро променіли колоски жита й пшениці. Здається, не помилився, вгадавши в ньому хлібороба. 1966 року за успіхи він, одинадцятикласник, був удостоєний першої урядової нагороди — медалі «За трудову відзнаку».

Ще хлопчаком Микола вперше орав землю, сам її засіяв, сам зібрав урожай. Це було як чудовий сон. Мати його не впізнавала: то щасливо усміхалась, то

стурбовано придивлялась до сина. Він і сам з себе дивувався: забув навіть про футбол.

— У книзі Екзюпері «Планета людей» я натрапив на слова: «Земля допомагає нам зрозуміти самих себе, як не допоможе жодна книга. Бо земля чинить опір. Людина пізнає себе в боротьбі з перешкодами. Але для цієї боротьби їй потрібні знаряддя. Потрібен рубанок або плуг». Про опір землі я по-справжньому дізнався потім, — каже Вурсало.

Закінчивши Херсонський сільськогосподарський інститут (вибір майбутньої професії був для Миколи природний, як ковток степового повітря), Вурсало повернувся до рідної Знам'янщини. Очолив відділок у відстаючому тоді колгоспі «Батьківщина». За рік (природа була на його боці) вдалося значно поліпшити справи, піднести врожайність сільськогосподарських культур. Набувши за час навчання чимало потрібних знань, дійшовши багатьох істин за рік самостійної роботи, тепер з'ясував для себе ще одну важливу

П І С Н Я

Ми звертаємось до нашого славного колгоспного селянства, всіх трудівників села — активно включайтеся в рух за досягнення найвищої урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тваринництва, збільшуйте виробництво всіх сільськогосподарських продуктів для більш повного задоволення зростаючих потреб населення і народного господарства!

З листа ЦК КПРС,
Ради Міністрів СРСР,
ВЦРПС і ЦК ВЛКСМ

Радісним став для колгоспу «Жовтень» Таращанського району на Київщині минулий рік. За підвищення ефективності виробництва та успішне виконання народногосподарських планів колектив визнано переможцем Всесоюзного соціалістичного змагання і нагороджено перехідним Червоним прапором ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР, ВЦРПС і ЦК ВЛКСМ.

Активно працювала на полях і колгоспна молодь. У гарячі жнивні дні сів за кермо комбайна агроном Леонід Коваль. Та ще й вийшов переможцем. Для нього, для ланкової Євгенії Білоскаленко та комбайнера Михайла Ковалья 1977 рік запам'ятається на все життя. Партійні збори колгоспу одностайно прийняли молодих трудівників до лав КПРС.

На фото (зліва направо): Леонід Коваль, Євгенія Білоскаленко та Михайло Коваль.

Фото Б. ГРАДОВА

істину: «Інститут, на жаль, не вчить працювати з людьми».

— Ніколи не забуду посівної 1973 року, коли вже був у колгоспі імені ХХІ з'їзду КПРС, — розповідає Микола. — На першому полі сіяли ячмінь. Строки підганяли, і я, бачачи, що подекуди зерно загортало не на потрібну глибину, промовчав. Саме під обід під'їхав голова колгоспу Іван Дмитрович Черниш. Придивився уважно, відкликав мене. Спокійно запитав: «Ти все бачиш?» Почервонівши, я кивнув головою. «Так-от: піди і чесно скажи про це людям, скажи...».

Відтоді зарубка: визнати свою помилку ніколи не пізно, авторитет від цього не зменшиться — тільки користь собі й справі.

То був добрий урок роботи з людьми: власною переконаністю і чесністю доб'єшся більшого.

— Микола Вурсало — молодий агроном, — каже Олександр Опанасович Ковтун, голова колгоспу «Жовтень». — Роботи багато: п'ять відділків — люди, земля, техніка, добрива, — все має бу-

ти в колі його зору. Помилка головного агронома може коштувати державі десятків тисяч карбованців. Роботу свою Вурсало знає і любить він чесний: сказав — зробив. Усюди намагається встигнути. Це добре. Але, з іншого боку, це ж часом призводить до організаційних помилок. У Вурсала характер організатора тільки формується.

Інколи він ризикує. Отой ризик іде не від необачної молодості, а від напруженого пошуку кращого варіанту, від бажання принести найбільшу користь, і сміливість його підкріплена міцними знаннями.

— Коли мені запропонували працювати в колгоспі «Жовтень» головним агрономом, відверто кажучи, я розгубився, — зізнається Микола Вурсало. — Одне діло — керувати відділком, бути, як-то кажуть, за чиеюсь спиною, друге — дванадцять з половиною тисяч гектарів орної землі... Ні, не роботи, не відповідальності, не землі босявся. Бентежили масштаби. Внутрішньо підтримувало знане

здавна: людина пізнає себе в боротьбі з перешкодами. Але зрозумів: проблем — малих і великих — безліч.

Почав з відсталого п'ятого відділка. Поспали туди ветерана, досвідченого агротехніка Якова Максимовича Рябуху. З часом там культуру землеробства поліпшили, піднесли особисту відповідальність.

Але з кожним днем відчував, що проблем не меншає. Зрошення, сівозміни, кормова база — все вимагає якісно нового підходу. Інколи про щось забудеш, і — помилка. Раніш, в малому колгоспі, був час зупинитись, поговорити з людиною, дізнатись про щось необхідне, а то й просто життєське. Тепер, їдучи у Васи́не чи Петрове, не встигав інколи привітатись до людини. Й відчув, що від цього щось втрачається і в ньому. Треба завжди залишатися собою... Ритм сьогодення і людина в ньому — тема багатьох наукових досліджень. Йдеться про втрати і надбання, які принесла епоха кібернетичних

машин і польотів у космос. Про гармонійне поєднання двох протилежностей: бездушною машини і духовного світу людини.

Отож і колгоспний агроном шукає свого неформального підходу до людей. Спокійно і дуже розсудливо говорить про буденні речі: про дім і достаток у ньому, про дітей і повагу до жінки. Зосереджено вдивляється в людину села, напружено осмислює побачене. Довіряє молоді, як і йому довірили. То за його пропозицією новий шестирядний бурякозбиральний комплекс доручили комсомольцеві Іллі Семирикові.

Микола високий, міцний. Густі пасма волосся. Різкі риси обличчя могли б здатися суворими, коли б не усмішка — м'яка, доброзичлива. Землероб. Сучасник, який вирішує сьгодні чимало проблем часу, осмислює його своєю працею, отим, образно кажучи, плугом, про котрий писав Екзюпері. Він заглядає думками в завтрашній день.

Юрій КАМІНСЬКИЙ

СТЕПУ

МІНСЬК, БУДИНОК РУМЯНЦЕВА

Анатолій МИХАЙЛЕНКО,
спеціальний кореспондент «України»

Збираючи матеріали про перебування В. І. Леніна в Шушенському, я натрапив на свідчення професійного революціонера П. М. Лепешинського про те, як Ілліч зустрів на засланні звістку про I з'їзд РСДРП. Пантелеймон Миколайович писав:

«Він з величезною гордістю заявив нам, своїм найближчим товаришам по засланням — член Російської соціал-демократичної робітничої партії. Ми також з великим задоволенням підхопили цей новий для нас мотив і наче одразу виросли в своїх власних очах».

Радість засланих революціонерів можна зрозуміти. Хоч на той час виплеканий Леніном «Союз боротьби за визволення робітничого класу» був розгромлений царською охронею, а багато його учасників розселені по всьому Сибіру, революційний процес наростає. Більш того, саме в цей час у царській імперії народилася соціал-демократична робітничка партія.

...Колись на околиці, а нині майже в центрі Мінська, в тіні старих дерев стоїть ануратний дерев'яний будинок з білими віконницями. Тут, на колишній Захар'євській ву-

лиці, в квартирі залізничного службовця П. В. Румянцова, першого-третього (за старим стилем) березня 1898 року відбувся I з'їзд РСДРП... О, як багато віддали б поліцейські мишірні, щоб довідатися про місце його роботи! Втім, тихий провінційний Мінськ саме тому й вибрав місцем проведення з'їзду, що там діяв не такий могутній поліцейський апарат, як у Петербурзі, Москві та Києві. Однак делегати з'їзду (а їх було всього дев'ятеро) збирались у Мінськ з усіма пересторогами. На вокзалі їх зустрічала місцева революціонерка Гурвич. Довго плутаючи вулицями та завулками, приводила делегатів на Троїцьку гору, де по вулиці Георгіївській мешкали сестри-революціонерки Лосмінські. Поряд вирував ринок, і пройти непоміченим на квартиру сестер було неважко.

Один з одним там опинилися делегати від шести найчисленніших соціал-демократичних організацій Росії: петербурзького, московського, київського та катеринославського «Союзу боротьби», а також від групи «Рабочей газети» (Київ) та Бунду. З Петербурга приїхав соратник Леніна — Сте-

пан Іванович Радченко, з Москви — Ванновський, з Києва — Тучапський.

Проте, знов-таки з метою конспірації, на квартирі Лосмінських провели тільки попереднє засідання. А з'їзд відбувся в будинку Румянцова, що на околиці міста, навпроти... управління кінної жандармерії. Хто міг подумати, що така подія відбувається просто під носом у жандармії! За будинком починався ліс — це також врахували.

Нині в будинку Румянцова — музей I з'їзду РСДРП. Сюди тече людський потік. Довгий стіл, застелений білою святковою скатерткою... Тоді, в дні роботи з'їзду, на ньому попихував самовар, стояли закуски та вино, лежали застелені гральні карти. А празничково одягнена дружина Румянцова — «іменинниця», та й сам він сиділи в сусідній кімнаті й пильно дивились у вікна, з яких завчасно вийняли другі рами. Підтримували вогонь у печі, щоб в разі нальоту спалити всі документи, які могли б скомпрометувати.

Обговорюючи завдання щодо об'єднання розрізнених гуртків та створення партії, делегати не знали, що поліція вже натрапила на їхні сліди. Тучапський у спогадах писав, як він обдурив поліцію. В Києві на товарній станції сів у поїзд на Ромни, де мешкала його сестра. В Ромнах — на київський поїзд, буцімто повертався назад. А в останню хвилину пересів на мінський.

Проте зникнення Тучапського та інших київських делегатів не залишилось непоміченим. Поліція кинулася шукати їх. Три філери прибули з Москви до Мінська. Тут вони виявили не тільки трьох ниян, а й інших «підозрілих». До начальника московської охорони Зубатова полетіла телеграма: «Тучапський, Ейдельман, Вігдорчин перебувають у Мінську. Потреба в філерах. Відрядить негайно допомогу».

Та було пізно. Коли прибула допомога, делегати вже поїхали з Мінська.

Численні документи та експонати, що містяться в будинку Румянцова, докладно розповідають про діяльність організованого за ініціативою В. І. Леніна «Союзу боротьби за визволення робітничого класу».

В одній з кімнат відтворено обстановку, в якій проходив з'їзд. Відомо, що з конспіративною метою не вели ні протоколу, ні інших записів. Рішення про об'єднання всіх соціал-демократичних союзів та гуртків у єдину партію було прийнято без обговорення. Суперечка виникла про назву партії. Згодом Володимир Ілліч писав, що

партія, щоб знищити будь-яку думку про її національний характер, дала собі назву не руської, а російської. В резолюції з'їзду про ставлення до національного питання сказано, що партія визнає за кожною національністю право на самовизначення.

Щодо програми, то Тучапський пропонував звернутися по допомогу до Плеханова, який жив за кордоном. Оскільки спілкуватися з Плехановим було важко, Радченко переконав делегатів доручити написання програми петербурзькому «Союзу боротьби».

Ленін та його бойові товариші в цей час були на заслання. Тому до написання «Маніфесту» з'їзду Радченко залучив «легального марксиста» Струве. Але редагував сам. Струве не вдалося протягти в цей документ свої ревізіоністських поглядів. Пізніше він сам визнає, що «Маніфест» не відповідав його «особистим та більш складним поглядам того періоду».

На останньому засіданні з'їзду, проведеному, як і попередні, наче зібравшись на іменини, прозвучали слова П. В. Румянцова: «Нехай дитя, народжене в цьому домі, буде сильне і міцне, як Геркулес».

І хоча майже одразу після з'їзду в Петербурзі, Москві, Києві та інших містах прокотилася хвиля арештів, хоч молоду партію підтримували зсередины опортуністи, висока ідея жила. Жила титаничною діяльністю В. І. Леніна та газети «Искра». Другий з'їзд, сликаний зусиллями ленінської «Искри», завершив створення партії, почате в березні 1898 року.

Кілька слів про господаря квартири, де відбувся з'їзд. Румянцев — москвич, був одним з організаторів революційного гуртка учнів старших класів. За це його вислали до Тверської губернії. Але він і там не припиняв революційної роботи. Знову — арешт, тюрма, а потім — заслання. Після Румянцев переїхав до Мінська, був членом місцевої соціал-демократичної організації, служив техніком-статистиком на залізниці. 1923 року, коли відкрився музей з'їзду, Петро Васильович передав йому деякі експонати й документи. На жаль, у перші дні Великої Вітчизняної війни згоріли і будинок і експонати. Музей відновили 1948 року.

В одній з численних книг відгуків є слова Моріса Тореза, якими закінчує цей репортаж:

«У цьому скромному будинку, де відбувся перший з'їзд Російської соціал-демократичної робітничої партії, ножен пролетар відчуває глибине хвилювання. Тут були закладені основи партії, яку викував і привів до славної Жовтневої революції Ленін».

Біля музею.

В цій кімнаті відбувся I з'їзд РСДРП.

ПАРТІЯ, НАРОД, ЧАС

У мистецтві, якому підвладне й доступне все, є теми особливо відповідальні та складні. Вони постають перед нами, мов безмежні океани чи стрімкі захмарні гори, здолати які дано лише сміливим, тим, хто відчув у собі силу для творення значного, масштабного, небуденного.

Такими темами для радянських митців є, безперечно, життя й діяльність Володимира Ілліча Леніна, історичний поступ виплеканої ним Комуністичної партії, боротьба і трудова звитяга нашого героїчного народу. Труднощі, які неминуче виростають перед художниками, помножуються ще й тим, що теми ці — триєдині й незглибимі, кожна з них — то великі ріки, які впадають в одне бурхливе море, ім'я якому — Історія.

Осягнути, осмислити, відібрати тільки те, що вкрай необхідне, знайти йому точно визначене місце в загальній композиції твору та нескінченному ланцюзі фактів, піднести це до рівня справжньої художності — такі значущі завдання випадає розв'язати кожному, хто береться за розробку цих нелегких, але завжди благородних, високих і потрібних тем.

Тому неважко уявити, що відчували автори нової повнометражної хроніально-документальної кінострічки «Розум, честь і совість епохи», коли поставили собі за мету створити фільм, присвячений ленінській партії.

Ідея нового кінотвору — в нерозривності нашої партії з прагненнями, боротьбою і трудовими звершеннями народу на всіх етапах його історичного шляху, у вірності заповітам В. І. Леніна.

Замислюючи споруду, будівничий вибирає матеріал. Так і творці стрічки цієї: переглядали тисячі й тисячі метрів кінохроніки, сотні фотодокументів, перегорнули гори книг, зустрілися з десятками людей. Важливо було знайти «свої» кадри, «свої» фотодокументи, «свої» факти, нарешті, по-справжньому своїх героїв. Автори фільму — сценарист Владлен Кузнецов, режисер Олександр Косинов, оператори сміливо взяли на свої плечі величезну й відповідальну роботу. Дороги творчих груп пролягли в усі кінці нашої Батьківщини — від Карпатських гір до Далекого Сходу, від крижаних просторів Арктики до піщаних пустель Середньої Азії. Вільно оперуючи всевладним засобом кіно — часом, вони «по-

бували» в похмурих тюремних казематах кінця минулого століття, де царська охранка утримувала революціонерів, і на будовах перших радянських п'ятирічок, на фронтах Великої Вітчизняної і на сьогоднішніх ланах та заводах, в лабораторіях вчених і в космічних кораблях...

Велику смислово-емоційну насагу фільмові дали музика лауреата Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка композитора Олександра Білаша та його пісні на слова лауреата Державної премії СРСР Бориса Олійника.

За принцип «стикування» різноманітного матеріалу, його компонування в єдину, підпорядковану основній ідеї, розповідь взято чергування давньої кінохроніки й кінозйомок, здійснених безпосередньо операторами творчих груп, мовчазних свідків історичних подій — фотографій і розповідей наших сучасників. Чи не вперше в документальному кіно використано кінокадри художніх фільмів.

І все ж, здається, в основу твору покладено не стільки зоровий ряд, як дикторський текст і синхронні звукозаписи. Це той цемент і те ризтовання, на яких тримається весь архітектурний ансамбль кінотвору. Більш того — це його душа, світло, що опромінює перед нами всю споруду і кожен його штрих. Мова у фільмі по-справжньому поетична — лаконічна й образна, сповнена напружених ритмів та багата інтонаціями, вона в найкращому розумінні публіцистична — конкретна й пристрасна, глибока за змістом і точна за визначеннями.

Вже перші кадри полонять глядача творчим пафосом і ритмом ходи будівничих нового життя. На якусь хвилину перед нашим зором постають окремі віхи боротьби і праці партії й народу, щоб потім ніби з підніжжя велетенської гори підвестись до її вершини, яку увінчує п'ятикутна зоря.

Ми бачимо, як і хто творив новий світ: дівчина зриває паранджу, криголам долає простори Арктики, робітники зводять будови перших п'ятирічок, воїни захищають Вітчизну, партійні з'їзди накреслюють шляхи нашого зростання й поступу.

Піднесений пролог до фільму закінчується словами Леоніда Ілліча Брежнєва на XXV з'їзді ленінської партії: «Радянські люди

знають: там, де партія, — там успіх, там перемога».

Щоб зрозуміти сьогоднішню силу партії, треба обов'язково повернутися до її витоків.

Знайоме всім нам фото: молодий марксист Володимир Ульянов зі своїми соратниками по «Союзу боротьби за визволення робітничого класу». В ті далекі часи не лише керівники «Союзу» могли вміститися в одній кімнаті, а, мабуть, всі його члени. Перед ними ж, першими, була велетенська самодержавна, жандармсько-солдафонська, поміщицько-кріпосницька Росія, держава класової ненависті, визиску та гніту, ситих і знедолених. Наскрізь прогнила, вона була ще досить сильна, щоб гноїти непокірних у тюрмах, весті їх на ешафоти. Та ніщо й ніщо не зламало революціонерів-ленінців. Ось звідки починався той гарт і та самовідданість, те самозречення в ім'я народу, що їх виявляли комуністи в роки громадянської і Великої Вітчизняної воєн, на будовах наших п'ятирічок, ті цілеспрямованість і наполегливість у досягненні мети, що їх вони засвідчують у дні будівництва комуністичного суспільства.

В кадрі — кінохроніка тридцятих років. Виступає відома робітниця Чистова. Вона розповідає про те, що зробила партія для народу і для неї особисто, про те, з якою гордістю вона несе звання комуніста.

І як перегук поколінь, як продовження трудової звитяги стахановців, ми слухаємо ткалю, Герою Соціалістичної Праці Голубєву. «Для нашої партії немає відповідальнішого, вищого, благороднішого завдання, ніж турбота про благо радянського народу», — каже вона.

Фільм «Розум, честь і совість епохи» структурно уявляється низкою ідейно-смислових вузлів, міцно з'єднаних між собою червоною ниткою — XXV з'їздом КПРС. Коли автори говорять про дружбу радянських народів, про роль КПРС в будівництві комунізму в нашій країні, її вплив на міжнародне життя, на боротьбу за мир і демократію в усьому світі, вони ще і ще раз повертаються до роботи історичного з'їзду. І це зрозуміло. Адже він дав вичерпну, ясну, гранично чітку характеристику нашої епохи, підбив підсумок переможного поступу партії і народу, визначив наші завдання в комуністичному будів-

ництві, з марксистсько-ленінських позицій осмислив сучасний міжнародний робітничий рух.

Один з таких вузлів — боротьба партії за індустріалізацію та колективізацію нашої країни. Автори не пішли шляхом повторення відомого, скажімо, демонстрування кадрів кінохроніки тридцятих років з відповідним коментарем. Цю, так би мовити, підтему вони розв'язали через конкретну, типову і водночас небуденну людську долю, показавши тим самим зростання країни й зростання її людей.

Ідеться про директора Магнітогорського металургійного комбінату, Героя Соціалістичної Праці, депутата Верховної Ради СРСР Дмитра Прохоровича Галкіна, який під час війни прийшов на завод хлопчиком, а нині — керівник колективу, державний діяч. Вагомий приклад виховної ролі нашої партії, її батьківської турботи про кожного громадянина Країни Рад, про забезпечення можливості вияскравитись кожній особистості, кожному талантові з народу!

Під керівництвом партії, разом з партією радянський народ долав круті перевали історії, лихоліття, які випали йому на історичному шляху.

Велика Вітчизняна... Нечуваний випробування лягли на плечі народу. Найперші підставили їх під смертельний тягар комуністи. Про роль політкерівників, комісарів, комуністів на війні говорить кавалер чотирьох орденів Слави, Герой Соціалістичної Праці, перший секретар Шипуновського райкому партії на Алтаї Василь Тимофійович Хрестенко. Його розповідь доповнюють промовисті кінокадри, фотографії, на одній з яких ми пізнаємо начальника політвідділу 18-ої армії Леоніда Ілліча Брежнєва.

Фільм закінчується на високій, патетичній ноті: в руках партійний квиток Володимира Ілліча Леніна, на першій сторінці якого накреслено прекрасні за своїм змістом і правдою слова: «Партія — розум, честь і совість нашої епохи». Що може бути точніше від цього безсмертного ленінського визначення!

Нова стрічка митців Київської студії хроніально-документальних фільмів — ще одне свідчення непорушної єдності партії і народу, вічності й непереможності ідей комунізму.

Анатолій ЛОГВИНЕНКО

ДАЛЕКО- СХІДНЕ КІЛЬЦЕ

Леонід ГОРЛАЧ,
Станіслав ТЕЛЬНЮК

Місто, яке в далекій сибірській тайзі будують посланці України, і станція Ургал стоять на перехресті залізниць, що дадуть нове життя цьому багатому краю. Від Хабаровська до Ізвесткової пролягає дільниця Транссибу, від Ургала до Комсомольська-на-Амурі — БАМ. В цілому ж шлях Хабаровськ — Ізвесткова — Ургал — Комсомольськ — Хабаровськ і називають «Далекосхідним кільцем».

Це велетенське, на кілька тисяч кілометрів кільце, спорудження якого стало героїчною справою й небаченим трудовим подвигом Ленінського комсомолу, зімкнеться наступного року.

На відповідальних об'єктах БАМу самовіддано працюють колективи будівельних загонів «Харків», «Донбас», «Карпати», «Дніпро», посланці столиці нашої республіки. Їхній героїчний труд, життя, побут, їхні характери, дружба й кохання стали рідними для українських письменників Леоніда Горлача та Станіслава Тельнюка і для художника Віктора Кузьменка, творчість яких ось уже кілька років тісно пов'язана з БАМом.

Результатом численних поїздок до Ургалу й на трасу стала книга Леоніда Горлача та Станіслава Тельнюка «Далекосхідне кільце», яка незабаром виходить у видавництва «Молодая гвардія» в Москві. Сьогодні вміщуємо розділ з цієї книги.

Київський художник Віктор Кузьменко присвятив будівельникам Байкало-Амурської магістралі великий цикл робіт, кілька з яких репродукуємо на нашій вкладці.

З нічного неба сочилося світло. В променях прожекторів блискотили сніжинки. Галинка задивилася на це казкове видовище й подумала, що сьогодні мороз, мабуть, тридцять або й тридцять п'ять, а це недобре для бетону.

Машина з розчином світила фарами вже недалечко. Ще хвилина-друга — і Галя Пасічна забере в обидва свої бункери «туфельки» — два кубометри теплої міси. Потім вона гукне кранівникові Андрію Скаїльському «Віра!», й стріла крана зійме наповнений бункер. Над освітленим котлованом Мирослав Романюк відчинить люк бункера, й посиплеться-полетиться бетонна маса.

...Минала друга доба ударної вахти бригади Миколи Ткача на бетонуванні основи димаря для нової котельні, яка височітиме між селищами «Укрбуду» та майбутньою станцією Ургал.

Аж на вісімдесят два метри здіймається він, думала Галинка, цегляний димар над тайгою, над мар'ю. Так звуть тут куп'янисте болото на вічній мерзлоті. Влітку йдеш начебто по зеленому пуховику, й тільки вода хлюпоче під но-

гами, а взимку мар твердне, бо все тужавіє від морозу.

Робити бетонну основу димаря нелегко. Щоб стояв він міцно, надійно, треба закласти сто вісімдесят кубометрів теплої розчину, причому швидко, щоб потім основа стала суцільним залізобетонним монолітом.

Бригада Миколи Ткача, що носить наймення XXV з'їзду КПРС, оголосила безперервну трудову ударну вахту. Перша зміна заклала майже двадцять «кубів», друга — також. На третю став сам бригадир разом з Францом Обертинським, Юрієм Роговським та Юрієм Хижиченком. Втомились руки, піт заливає обличчя, та хлопці не збавляють темпу. Нині швидкість і злагодженість вирішують усе.

Десь посеред зміни, близько четвертої ранку, до розчинно-бетонного вузла влетів стриманий шофер:

— Кран, хлопці, тес... заїло!
— Це ж як? — спитав Ткач.
— Та не працює. А бетон холоне...
— Ідмо!

З'ясувалося, що від морозу мастило затужа-

Ми звертаємось до комсомольців, до всієї молоді країни — ознаменуйте 60-річчя Ленінського комсомолу новими успіхами! Гідно продовжуйте славні традиції старших поколінь, наполегливо оволодівайте знаннями і професійною майстерністю, активно працюйте на виробництві, на ударних будовах п'ятирічки!

З Листа ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР, ВЦРПС і ЦК ВЛКСМ

віло. Лаючи погоду, Ткач поліз до кабіни крана. Кранівник Романюк не заперечував: Ткач — майстер на всі руки, а ще й голова інженера. Щось та придумас. І Ткач вимудрував. Кран знову почав рухатись.

Коли вже засіріло, Галинка повернулася до себе в кімнату, де живе разом з Расю Сисюк — майстром будівельного майданчика. Помчав додому, де його чекали дружина та діти, і змерзлий та втомлений Мирослав Романюк. А Ткачеві не спалося. Не пішов з роботи й Франек Обертинський. Сьогодні його викликають на засідання бюро райкому, мають приймати в кандидати партії. Спробуй заснути перед такою подією!

Другий день вахти. Двадцять п'ять кубометрів — це перша зміна. І друга — стільки ж.

Перед дванадцятью ночі до розчинно-бетонного вузла забіг Ткач. Глянув веселими, задерикуватими очима на стомлених своїх друзів. Вигукнув:

— Притомились, хлопці?

Адам Прокоп'юк та Григорій Ковалик не зреагували. В Юрія Швецова обличчя від пилу немов припудрене. Він тільки осміхнувся стомлено, а Григорій Коростильов, вічно молодий Коростильов ще й пожартував:

— На фронті важче було!

Так почалася третя — нічна зміна. Хлопці дослухаються до Галиних команд. Міцна, гарна дівчина, рухи її вправні, а голос, коли треба, як гучномовець:

— Андрію, що ти там спиш? Ану, віра!

— О, Галинка! Вона така! Й крапельці бетону не дасть впасти марно.

Двадцять чотири роки дівчини. Вона — комуністка, нагороджена медаллю «За трудову відзнаку».

Мовчки приймає бункер Мирослав Романюк. Висипав бетон і взявся за вібратор. Електрик Микола Перепелиця чаклує над електродами: як бетон підмерзне, тоді «труба нашій трубі».

Виконроб Григорій Михайлович Мальований майже весь час на майданчику, адже об'єкт надто важливий. Як, власне, все тут, на БАМі. А мороз тисне, хапає цупко, чіпляється за все, намагається розшарувати моноліт, підморозити бетон.

Світає. Закінчується сорок восьма година

Книги видавництва ЦК ЛКСМУ «Молодь» радо зустрічають у містах і селах нашої республіки, їх охоче читає робітнича та колгоспна молодь, студенти, школярі.

Сьогоднішній та майбутній день «Молоді»... Про це розмова кореспондента тижневика «Україна» з директором видавництва В. П. Прокопенком.

ШЛЯХ ДО СУЧАСНИКА

— Володимире Павловичу, з якими здобутками на ниві книгодруку зустрічає колектив знамениті події в історії комсомолу — XXIII з'їзд ЛКСМУ, XVIII з'їзд ВЛКСМ, 60-річчя від дня народження Ленінського комсомолу!

— Передусім хочу зазначити, що тематичне спрямування випуску літератури визначається важливістю завдань комуністичного виховання молодого покоління, поставлених XXV з'їздом Комуністичної партії Радянського Союзу.

Ми видаємо суспільно-політичну та художню літературу. Прагнемо глибоко і яскраво показати багатогранну комсомольську й піонерську роботу, її методику, набутий досвід. Багато уваги приділяємо вихованню молодого покоління на традиціях партії і комсомолу.

Минулого року чільне місце в нашій продукції посіли видання, присвячені ювілею Великого Жовтня. Це книга Джона Ріда «Десять днів, що потрясли світ», «Словник революції», «Символи Батьківщини», художні твори, насажені революційною героїкою, — «Залізний потік» О. Серафимовича, «Десну перейшли батальйони» О. Десняка, поетична збірка «Багрянний Жовтня стяг», пісенник «Нас водила молодість». Події революційної доби на Україні відтворено в романі В. Близнюця «Брати Петрови». Про величезні животоорні зміни, що сталися за радянський час на колишній околиці царської імперії, розповідається в книзі Ф. Зубанича «Довбушеві гори».

Високого натхнення, чіткого ритму і творчого піднесення колектив не послаблює й тепер. Цього року ми вже видали промову В. І. Леніна на III з'їзді РКСМ «Завдання спілок молоді» — документ, який став програмним в діяльності Ленінського комсомолу. Скоро побачить світ друге, перероблене видання «ЛКСМ України в цифрах і фактах». Це довідник, за рядками й цифрами якого — комсомол республіки, шлях, пройдений ним за свою славу і героїчну історію. Найближчим часом вийде збірник методичних і практичних рекомендацій з актуальних питань організаторської та ідейно-політичної роботи первинних комсомоль-

ських організацій — «Супутник комсомолу». На черзі книга про виховання та добір кадрів у республіканській комсомольській організації — «Кадри комсомолу» О. Воронька, буклет про комсомольські нагороди, документальна повість льотчика-космонавта Г. Берегового «Небо починається на землі», збірник молодіжних пісень «Червона гвоздика», поезії про будівників БАМу — «Клич магістралі», кращі твори українських радянських письменників про комсомол, зібрані під назвою «На молодих вітрах». Всі ці видання присвячено ювілею комсомолу.

XI Всесвітньому фестивалю молоді та студентів ми готуємо книгу «Фестиваль крокує по планеті» Л. Кравченка і В. Ярового (йдеться в ній про історію фестивального руху та участь в ньому радянської молоді), плакат «За антиімперіалістичну солідарність, мир і дружбу», буклет «Молодь Радянської України», цікаву розповідь про величні діла юнаків та дівчат республіки. Більшість цих видань оформлені як подарункові.

— Яку роботу здійснює видавництво з авторами-початківцями?

— В постанові ЦК КПРС «Про роботу з творчою молоддю» сформульовано конкретні, чіткі завдання комсомольських організацій, творчих спілок і, зокрема, видавництва. Тут для нас — широке поле діяльності. Разом зі Спілкою письменників України проводимо наради-семінари з молодими прозаїками, поетами, критиками. Даємо літературні консультації. До цієї копійної роботи, крім видавничих працівників, залучаємо відомих літераторів, фахівців. Щороку в «Молоді» дебютують першими книжками добрий десяток прозаїків, поетів, критиків. Торік схвальні відгуки читачів і преси дістали перші поетичні збірки Дмитра Іванова («Зерно і любов»), Лялі Рубан («Біла вишня»), Ярослава Кременського («Прозорість»), перші книги прози Валерія Тарасова («Десант»), Петра Альошкіна («Все вперед»), Сергія Носаня («Стежка у зеленому житті»), критичні роздуми Володимира Мельника («Сюжети, конфлікти, характери»).

Щорічно випускаємо альманахи «Вітрила», в якому друкуємо початківців. З них понад тридцять

авторів згодом дебютували книжками, четверо стали членами Спілки письменників. За останні роки в сім'ю майстрів слова прийнято сорок авторів, які починали з «Молоді». Є всі підстави сподіватися, що літературні дебюти 1978—1980 років (а їх лише планами налічується 34) принесуть читачам, літературі чимало цікавого.

У видавництві засновано літературну премію імені Павла Усенка. Її присуджують молодим літераторам за поетичні та прозові твори, в яких яскраво показано нашого сучасника, героїку й пафос сьогодення. Торік першим її лауреатом став молодий поет із міста Сум Володимир Затуливітер.

— Розкажіть, будь ласка, про зв'язки видавництва з комсомольськими організаціями республіки.

— В традиціях «Молоді» — підтримувати добрі взаємини з колективами заводів, колгоспів, будов, наукових установ. Ми регулярно практикуємо творчі звіти перед своїми читачами, комсомольцями та молоддю. До участі в зустрічах залучаємо наших авторів, майстрів сценічного слова, співаків, музикантів.

У видавництві часто бувають гостями відомі вчені, ветерани партії, комсомолу, герої трудово-го фронту. Лише торік ми відвідали десяток областей республіки, побували на Чорнобильській АЕС, виступили перед робітниками Дарницького шовкового комбінату, заводу «Арсенал» імені В. І. Леніна, гірниками шахти імені Лутугіна Ворошиловградської області, телевізійного виробничого об'єднання «Електрон» м. Львова, заводу «Промавтоматика» м. Житомира, заводу телеграфної апаратури м. Черкас. Плідні зустрічі мали в Київському та Львівському державних університетах, відвідали колгоспи «Росія» Львівської області, радгоспи «Дубова», «Рєя» та багато інших. Зустрічі відбулись більш як у ста колективах.

— Назвіть твори на революційну та військово-патріотичну тематику, що вийдуть у «Молоді» найближчим часом.

— Підручниками ідейного гарту багатьох поколінь стали книги «Як гартувалася сталь» М. Островського, «Молодість» О. Бойченка, «Молода гвардія» О. Фадєєва. Їм завжди — почесне місце в на-

ших тематичних планах. До них ми можемо додати й кращі наші видання серій «Герої, роки, звершення» та «Уславлені імена». Цього року виходять книги «Молоді про Радянську Армію». В серії «Герої, роки, звершення» надрукуємо книги Ф. Зінченка «Вони штурмували рейхстаг», І. Ветрова «Вогненні рейси», І. Дмитришина «Витязі Севастополя», О. Осликовської «Великі події в маленькому місті».

Недавно побачила світ книга спогадів ветерана революції Василя Васильєва «И дух наш молод».

Героїчні будні прикордонників, широку участь молоді в охороні державних рубежів СРСР буде відображено в книзі фотонарисів Г. Кравця «Вірність кордонів».

Незвичайна своєю документальністю книжка Н. Осташицького «Хай завжди буде сонце». Автор понад тридцять років збирав малюнки дітей, які на власні очі бачили, що таке війна, і малювали її такою, якою довелось пережити.

— Що видавництво планує про трудові будні юнаків та дівчат, їхню участь у виконанні накреслень XXV з'їзду КПРС?

— Готуємо чимало книжок про трудові діла молоді. Це розповідь про спорудження інтернаціональної будови — газопроводу Оренбург — Західний кордон СРСР «Траса голубого вогню» Сергія Гречанюка, Олександрія Дмитренка та Володимира Яворівського, документальна повість про справді рязючі перетворення села Щербанів на Миколаївщині Олександра Зими «Степовики». Вийде третя книга про будівників БАМу Леоніда Горлача і Станіслава Тельнюка «Далекосхідне кільце» (перші дві — «Магістраль века» та «Від Дніпра до Амура» побачили світ раніше). Цікавий має бути твір Марини Дмитрієнко «Там, на шахті вугільній» — про шахтарську династію Оберемків. Готуємо збірку «Крила почину», «Бійці сонячних семестрів», «Енергія».

Ми покликани бути своєрідними літописцями героїчних звершень молодого покоління. На Україні споруджується шістдесят шість великих об'єктів, над якими шефствують комсомольські організації. Кожен день приносить звістки про нові досягнення молодих трудівників. Усе це — невичерпне джерело тем для наших книг.

Віталій КОРОТИЧ,

лауреат премії імені П. Г. Тичини —
«Чуття єдиної родини» та премії імені
М. Островського

НАД ЛЮБОВ'Ю СУРМИ ГРАЮТЬ

Землетрус

Вже багато років планета
не пам'ятає ні дня без во-
сн...
Протягом останніх літ на
Землі почастішали земле-
трусис...

(З газет).

Громохка і неждана мить,
Коли здригаються народи.
Мов жінка,
що нелегко родить,
Земля розбурхана двигтить.
...Плечима на каштан зіпрусь —
Чи й нас, плането, перетреш ти?
Від Бухари до Бухареста
Розкочується землетрус.
Тремтять весілля та балети,
Тремтить поет («іще живу?»),
І яблука летять в траву
На чорне яблуко планети.
Хитається раптовий страх
Над снами нашими й синами,
І піднімаються цунами,
І стебла хиляться в полях,
Немов під кулеметну трасу,
Схилюсь і я —

Землі вклонюсь...
Що ж — телеграмою від часу —
Прийшов раптовий землетрус.
Що ж душе моя, не холонь,
Ти чуєш — від Курил до Бреста,
Від Бухари до Бухареста
В землі ворухнуться вогонь.
О, скільки в тій землі вогню!
Немов злила в своїм багатстві
Усі пожежі, всі багаття,
Всі війни зразу — день по дню.
О, скільки полум'я в ній ще!
Земля набрякла ним, запеклим,
І переповнилася пеклом,
Яке безжально так пече.
В землі тих опіків — мов лих,
Там всі Анголи та В'єтнами,
Ти чуєш —

вибухи під нами,
І вже їм тісно — стільки їх.
Кохана, ти не спи.

В цю мить
Не сплять бійці,
за нас полегли.
Війни не буде.

Наче й легше...
Та пам'ять все одно болить.
Іще раз вирвалася з глибин
Із посвистом війна триклята.
Ну, як вогні ті розділяти,
Коли злились вони в один?!

Спомин про Тюмень

...І коли б я сказати хотів,
Що душею сюди прикипів я
І кладу відтепер в узголів'я
Це безмежжя промерзлих снігів.
То земля б ця спитала:

«Чому

В узголів'я?

Чому — не в долоні?
На блідому північній осопні
Ліпше я тебе в руки візьму...»

...Від морозу нема панацей.
Не шанують тут оперних жестів,
Коли вимерзлих снігом,

як жерстю,
Цілий світ перестелено цей.
Ця земля — дуже горда.

З-під криг
Всіх нас наскрізь Сибір прозирає,
Не пророчить лінного раю,
Не пророчить легеньких доріг.
Ще не знаю,

чи зміг би я в праці
Поєднатися гідно з цим краєм.
...Що ж — не ми вже Сибір вибираєм,
Нас — собі вибирає земля ця.
До прибульців повільно звикає,
Протиставлена балакунам.
Віддає вона кров свою нам
І, щедротна,

на щедрість чекає.
Будь,
Сибіре мій благословенний!
На твоєму ж працюємо тлі...
Щедра нафта іде з-під землі,
Наче кров то —
у донора з вени.

Ювілейне

Володимирові СОСЮРИ

Печальмося.

Його немає вдома.
Вже так давно його там не було.
І — бронзою на зморене чоло
Посмертна слава падає,

як втома.
І сніг цей, мов завчасно сивий час,
Підводить білі крила охололі.
Над всі сніги,
над всенькі далі й долі...

Радіймо,
що Сосюра любить нас!
...Такий неметушливий він —

як день,
Як Сонце,
як здобута чесно слава.

Бо все —
і Революція, і Слово
Зродилися з любові до людей.
А над любов'ю тою —

сурми грають,
Ідуть полки в останній бій — крізь дим.
Поетів не існує поза тим,
Що вони люблять і за що вмирають.
Поетів не існує —

понад час,
Понад народ і — поза днем зболілим.
Так серце не існує поза тілом.
Радіймо,

що Сосюра є у нас!
Такий, як є — не соловей в раю,
А чоловік — живий поміж живими...
Чи всю свою любов йому дали ми?
Не знаю...

Нам віддав він — всю свою!

Поети віддають, а не беруть!
Такі, як він, — тим більше,

тим щедріше.
Він нас любив.

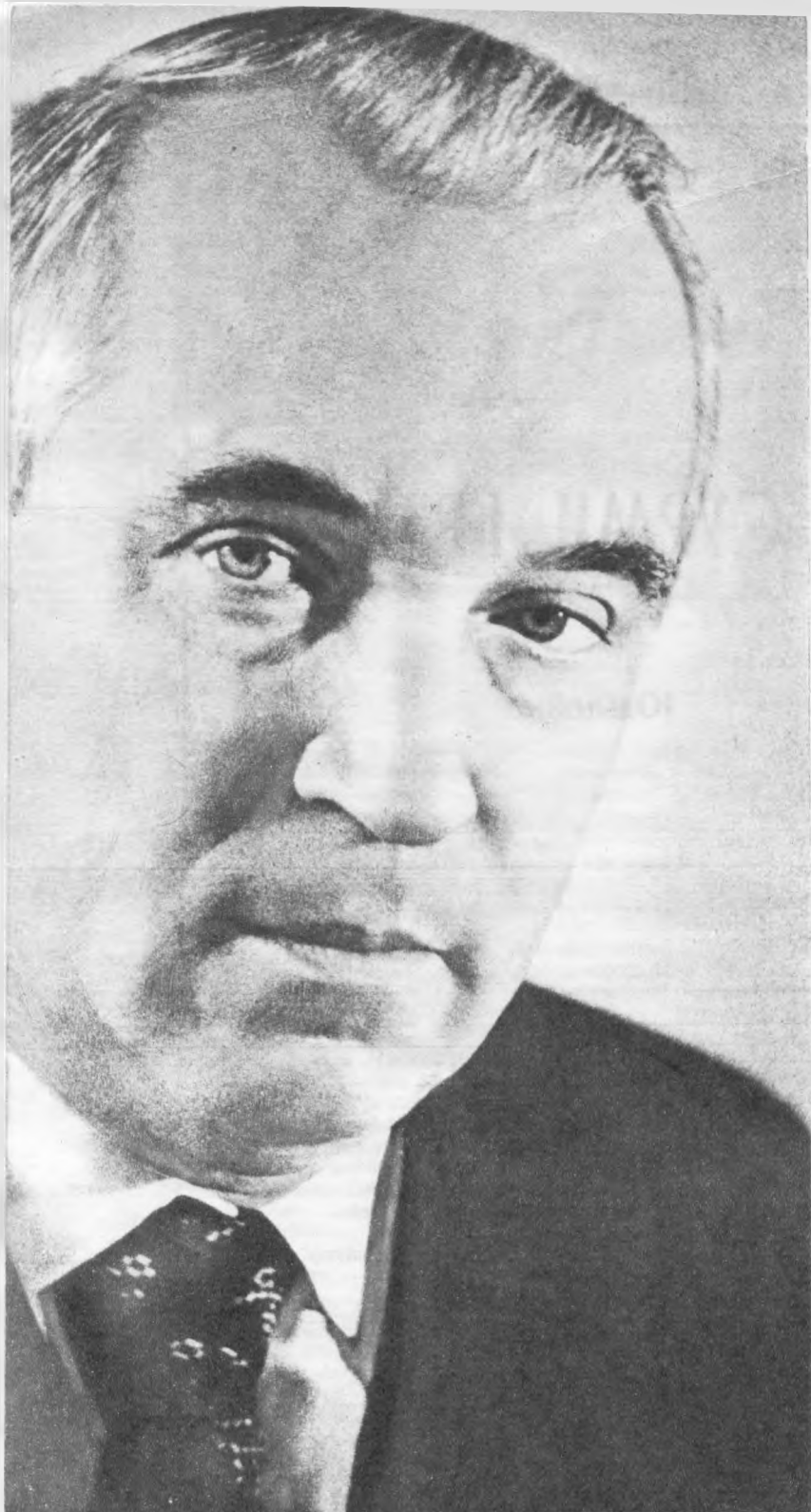
Він любить нас.
Крізь тиші,
Крізь час — його любов торує путь.

Вона ворожа всім щебетунам,
Запуреним в цяцьковані зажури...
О, лекції великого Сосюри,
Які іще — засвоювати нам!

О, скільки ще любові треба світу!
Коли згорять неправда й люте зло,
Ми виважимо, скільки в нас було
Чуттів, яким повік не половіти,
Тих крапельин,

що час їх спрагло п'є,
Коли він Жовтню дивиться у вічі.
Сосюра нам розкажує про вічність...
Печальмося,

радіймо —
він бо є!

Депутат Верховної Ради УРСР Михайло Олександрович Дербунов за тридцять років пройшов шлях від робітника до директора підприємства. На знімку: М. О. Дербунов радиться з токарем, депутатом обласної Ради народних депутатів комсомолкою Л. П. Ковель.

В одному з номерів журналу «Україна» за 1947 рік є фото: майстер Василь Дмитрович Маслов перевіряє роботу усміхненої дівчини Марії Перепелиці, що склала перший вінець підшипника. Так починалась біографія Харківського ордена Трудового Червоного Прапора підшипникового заводу. Минуло майже три десятиліття. І саме Марії Перепелиці-Макаренко випала честь силести мільярдний підшипник. Я зустрівся з нею — нині старшим майстром — в цеху. По розмові вона сказала:

— В нашому складальному працює здебільшого молодь. Радію з того, що вже й не злічити моїх вихованців...

Михайло Олександрович Дербунов, котрий пройшов шлях від простого

робітника до директора підприємства, депутата Верховної Ради УРСР, розповідає:

— Наш завод посідає провідне місце в цій галузі промисловості Радянського Союзу. Експортуємо продукцію в сорок одну країну світу.

До шістдесятиліття Жовтня на заводі виготовили надпланових підшипників на мільйон карбованців. Нині колектив працює над виконанням завдань, поставлених грудневим Пленумом ЦК КПРС. Заводчани взяли твердий курс на комплексну механізацію та автоматизацію виробництва, впровадження прогресивних технологічних процесів.

— Нас радують, — додав Дербунов, — традиції спадкоємності поко-

Ветеран заводу, Герой Соціалістичної Праці токарь Василь Кирилович Кизим.

Фоторепортаж
Євгена АЛЕКСАНДРОВИЧА

МІШБОЖЕК

«Ланцюжок наставників» (зліва направо): В. В. Шарко, В. М. Сапронов, В. В. Волкова і О. Г. Корсун.

лінь, що пустили глибоке коріння: взаємозбагачення, міцна дружба ветеранів з молоддю. Приклад? Будь ласка: «ланцюжок наставників». Раджу познайомитись...

«Ланцюжок», як його тут любовно називають, започаткувала шліфувальниця Віра Василівна Волкова — привітна, енергійна жінка, нагороджена орденом Леніна. Їй перше слово:

— Навчила своєї професії ось цього, молодого тоді робітника — Олексія Корсуна. Старанним учнем був, тепер у майстрах.

О. Г. КОРСУН: — А я «взявся» за Володю Шарка — класний з нього терміст нині. Ми радо проголосували за Володимира на виборах: Шарко — депутат Харківської міськради.

В. В. ШАРКО: — Мій вихованець Василь Сапронов снить наставництвом.

КОМСОМОЛЕЦЬ ВАСИЛЬ САПРОНОВ: — Не криюсь — хлопчак і дівчатка з профтехучилища за мною ходять слідом: «Покажіть, розкажіть, дайте — самі спробуємо».

ВІРА ВАСИЛІВНА: — Слово наставника має бути точне, гранично зрозуміле, доброзичливе. І коли ти побачив в очах учня вогник довіри — святкуй перемогу! Повірив наставникові — повірять і в себе.

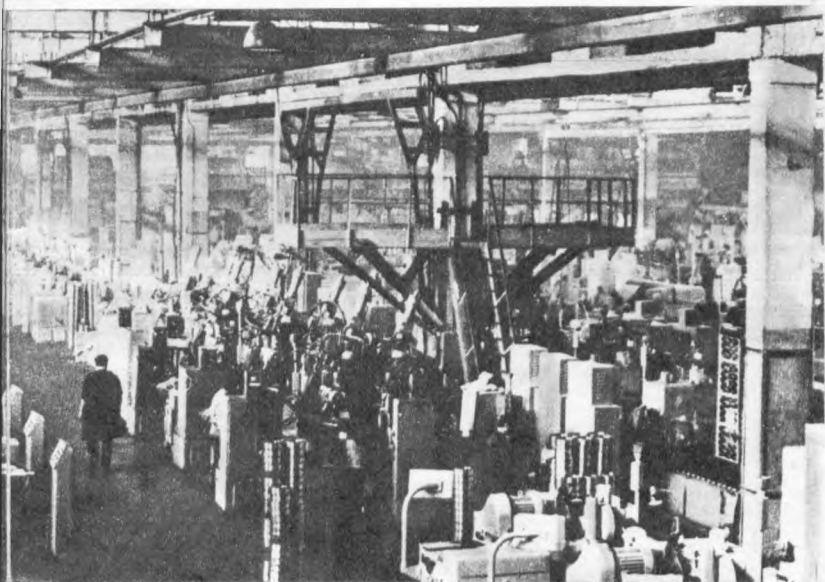
— Гарні слова! — заступник секретаря парткому Тарас Семенович Снитенко, з яким ми мандруємо з цеху в цех, підводить мене до стенда з портретами передовиків заводу. В. Н. Кизим, Б. С. Шатов, М. А. Кривобоков, П. В. Ципченко, Г. М. Дроб'язко, В. П. Попкова, П. І. Тюнін, Л. Ф. Кравцова... А ще десятки інших передають свій досвід молоді. Заоханість у своє діло, робітничий настрій — поняття не тільки особисті, а й державні, бо ж звідси починається творча ініціатива, ритм соціалістичного змагання.

У переддень 60-річчя Жовтня передовій складальниці підшипникового Тетяні Азаренко (фото праворуч) секретар парткому І. М. Шеховцов вручив партійний квиток.

Цех автоматичних ліній.

Кращі ковалі (зліва направо): В. П. Кулько, В. Н. Гаркуша та М. М. Кобецький.

Малюнок П. КОСТЮЧЕНКА

ла

Ішла червоноармійська кіннота.

Коні закурявлені, замилені, вони побували вже і в наступках, і у відступах, і знову в наступках, бо на них сидять вершники у гостроверхих будьонівках з великими червоними зірками, які їм нашили, мабуть, матері, благословляючи на бій і на перемогу.

Ми висипали з дитячого будинку, як горохня: той — через перелаз, той — крізь вузьку щілинку, а третій уже, як міг...

Бо ішла ж наша червоноармійська кіннота!

Коні цокотіли копитами. Ми чули їхню музику: трах-трах-трах!... Цок-цок-цок!..

Попереду всіх їхали двоє. Один — трохи важкуватий і, мабуть, втомлений, раптом підніс руку проти нашого дитбудинку:

— Стій! Отут, Таню, тобі й залишатись. Отут твій фронт.

Вона ще сиділа на коні, роздивлялась навколо.

— Який же це фронт? Дітлахи!..

— Важкий фронт, Таню, — сказав командир, притримуючи вуздечкою гарячого коня. — Керуватимеш оцим дитячим будинком. Ось тобі свідоцтво з печаткою й підписом. Виконуй. Тут все написано, хто ти є. Ти тут — не просто кінармійка, а командарм... Ми повернемось, Таню, і подивимось, як ти виконала бойове завдання.

Вона ще довго сиділа в сідлі, оглядаючись довкола. На ній була гарна шкіряна куртка, перетята портупелями через груди і спину, галіфе, теж підшите шкірою, гарні чобітки, потерті, вичовгані конячими боками.

— А що ж я робитиму з ними?

— Нових кінармійців виховуватимеш. Щоб вони завжди за революцію були. Проти буржуазії... Он глянь, які голодні, обшарпані. Що ж їх — напризволяще кидати! За них же воюємо. Не просто так...

Таня перекинула ногу з сідла, стрибнула на землю, щось сказала командирові, а що саме — ми недочули, а потім довго дивилась услід куряві, яку здіймали коні.

А ми, малі дитбудинківці, зорили тільки на неї, на її шкірянку, галіфе, будьонівку з червоною зіркою, на коня, якого вона тримала за повід.

До неї ми жили, здавалося б, тихо й мирно. Вільному — воля: уранці хочеш — вставай, хочеш — лежи. Аби встиг на сніданок. Бо до обіду живіт підтягне. А тут раптом дзвінкий, сильний голос:

— На зарядку!

Яка зарядка?..

— Ставайте, ставайте! Ось так, плечем до плеча. Ти вищий — давай сюди, на правий фланг, а ти нижчий, ставай за ним. Я хочу вас усіх бачити. Ех, молодці! Ех, мої дорогі кінармійці! З вами всю білу гвардію переможемо!.. А тепер: вдих, видих, руки вгору, руки вниз! Груді, груді колесом! Знаєте, чому кінь такий сильний? Бо в нього груді вперед... Сісти, стати, сісти, стати!.. Кому там важко? Виходь. Я тебе окремо поганяю. Щоб аж парко тобі стало...

ТІВКА БАГРЯНОКРИЛА

Зрештою, ця зарядка нам сподобалась. Було цікаво й весело. І на зарядці ми Тані не боялись. Бо вона хоч і строга, але тут—у майці. Нас лякало трохи тільки її галіфе, підшите шкірою. Але ми знали, що це галіфе — для сідла, і вже боялись, щоб вона знову не сіла на коня та не помчала від нас на фронт.

Потім забажала всіх стригти. Це була суцільна мука. Звісно, стриг нас не перукар, а вона сама. Де вона ті страшні ножиці взяла, ніхто не знає, але вони так чикрижили наші чуби, що опісля тільки хапались за свої лисі голови. І вгадували одне одного:

— Це ти, Володько?

— А це ти, Сашко?.. Ну й голомозий!..

Але й за це ми на Таню не гнівались. Вона сама була коротко підстрижена і тепер часто носила вже не будьонівку, а червону косинку, яка їй дуже личила. В ній вона скидалася на пастівку з багряними крилами.

Та коли доходило до суворих розмов, вона знову одягала шкіряну куртку та будьонівку. Говорила з нами тоді командирським тоном, і ми боялись її.

А якось перед зарядкою скомандувала:

— Руки вперед!

Ми простягли руки, нічого не розуміючи.

Таня обійшла всіх і сердито запитала:

— Ви що, на тиф хочете захворіти! У кожного з вас такий чорнозем під нігтями, що хоч картоплю саджай! Просто сором!.. Не буде сьогодні фіззарядки, всім чистити нігті! Бо колита нашого Сокола — й ті чистіші. Ще в кого побачу чорнозем під нігтями, їсти не дам цілий день, так і знайте... І не гризьте їх зубами, бо захворієте, як погані ховрашки, а зріжете отими ножицями, що я вас ними стригла.

Ми дуже ретельно зрізували нігті, чистили й мили руки. Не тому, що Таня обіцяла позбавити когось їжі, а тому, що кожен хотів виконати її наказ якнайліпше.

Тоді ще не було піонерів. Але ми вже прочули, що є юні спартаківці. Звісно ж, що точились серед нас розмови та розмови... Ми й не сподівались, що можемо стати юними спартаківцями. Це хтось там... десь там... у гарних школах, а не в такому, як у нас, дитячому будинку, де і школа схожа на повітку, і парт немає, і сидимо за старими нефарбованими столами, і в нас, окрім Тані та її коня Сокола, більш немає нікого й нічого.

Та одного разу сталося щось надзвичайне. Перед сном Таня зайшла до нашої кімнати й сказала:

— Завтра вранці гімнастики не буде. Кожному одягтися у все найкраще.

Що означає найкраще?

В одного — поганий піджачок. У другого — тільки драні штаненята... Але ми так готувались! Ми навіть забули, що треба спати. Перед Танею слід одягтися у «найкраще».

І ми таки одяглись. Хто — виправ. Хто по-прасував.

І о сьомій ранку вже стояли перед Танею.

Вона вийшла до нас не в майці, а в чудовій

шкірянці, і тоді я знову згадав її при командирів. Сонце світило десь збоку і освітлювало її лице. Я бачив його тільки наполовину. Але видно було її щирі, осяйну усмішку.

— Гарно живе? — спитала вона.

— Гарно! — закричали ми.

— А чи знаєте, що віднині ви стаєте юними спартаківцями?..

Це був грім на нашу голову. Радісний, весняний грім.

У рядах невимовне: сміються, підстрибують, хапають одне одного за руки. Хтось вигукнув: «Ура-а!» Цей вигук підхопили всі інші. Здавалось, задзвеніли шибки у вікнах і затрусилася стіни. Які вже тут ряди! Кинулись до Тані, кожен хотів бути коло неї. Ми ж думали, що юними спартаківцями можуть стати тільки ті, хто навчається в школі, а в нас ще й не школа, а дитячий будинок, до якого зібрано колишніх безпритульних, чи, як їх називали, вуркаганів.

Таня вичікувала, доки вляжеться оця стихія наших сердець, обнімала за плечі того або того, казала:

— Ну, гаразд, гаразд... Я рада за вас.

А потім владним голосом скомандувала:

— Шикуйсь!

Ми за якусь хвилину стали в ряди. Що далі?..

Вона розгорнула вилоги своєї легендарної для нас шкіряної куртки і витягла червону корбочку, поклала її на стіл, біля якого стояла.

— Ось тут вам значки. Вручатиму від імені райкому комсомолу, від імені всієї нашої Радянської влади. На жаль, оце зараз нікого в райкомі немає, всі пішли на боротьбу з бандитами. Їх тепер багато гуляє по нашій землі. Все хочуть Радянську владу повалити, а повернути свою білогвардійсько-бандитську. Але не вийде! Ми вже міцно стали на ноги... — вона подумала трохи і додала: — У нас влада мільйоннура! Це не те, що всякі царі та їхні поплічники.

Таня знала кожного і на ім'я, й на прізвище. Тому без папірки з списку називала:

— Вася Кожушний, підходь!..

— Федір Коваль!..

— Сашко Яровий!..

Кожному приколивала до грудей значок юного спартаківця і додавала:

— Носи з честю.

Згодом ми змінили спартаківські значки на піонерські, але на той день були горді, що маємо на грудях сріблясту пташку з двома літерами «Ю. С.».

Наближалась четверта річниця Радянської влади.

Як же ми готувались до неї! Причепурили двір, полагодили старенького паркана, побілили стіни в нашому гуртожитку, прикрасили плакатами та гаслами. Потім Таня провела збори, на яких сказала:

— Буде похід. Підемо із смолоскипами. Хай усі подивляться, які ми організовані та дружні!.. Хто з вас уміє гарно малювати?

Виявилось, що вміють майже всі.

— Тоді сідайте і малюйте портрети Леніна. Щоб портретів було якнайбільше, бо ж Ілліч дав нам нове життя. Хай сьогодні ми ще не можемо з'їсти зайвого шматка хліба, хай на вас он іще драні штанці та піджачки, але як розіб'ємо інтервентів та бандитів, то так заживемо, що увесь світ нам позаздрить! Набудуємо фабрик, заводів. А ви станете робітниками, інженерами, вчителями, лікарями, льотчиками... Про це дбає Ленін. Він для всіх нас — турботливий і добрий батько.

Тепер у нас не було більшого захоплення, як намалювати дорогі портрети. Малювали на папері, матерії, картоні, на диктові. Допомогали одне одному. Змагалися — хто краще.

А коли настав святковий день, наша колона рясніла прапорами, смолоскипами, а над головами височіли, погойдуючись на вітрі, портрети Леніна. Багато портретів.

Ми вже стояли біля двору, готові вирушити в путь, а Тані чомусь не було. Десь вона затримувалась.

Та ось почувся цокіт копит, і з двору на своєму Соколі в'їхала Таня. Така ж, якою ми її побачили вперше. У шкірянці, обтягнута нахрест портупейми, в галіфе, в будьонівці з червоною зіркою. Ноги — в сріблястих стременах. При боці—шабля. Якоюсь вона здалась нам не звичайною, живою, а казковою.

Вона виїхала до колони і голосно та бадьоро вигукнула:

— Рівняйтесь!.. Кроком руш!..

А сама на буланому огиреві опинилася в голові колони. І в руках у неї майорів червоної прапор.

Ми всі одразу ж підтяглися, відчули себе солдатами, червоноармійцями, бійцями революції.

Ми були горді!

Он яка вона, наша Таня, кінармійка!

Вже наближався вечір. Темніло. Але там, де ми проходили, ніби сяяло сонце, — яскраво палали смолоскипи, відганяючи темряву. А наші голоси розтинали тишу. Ми співали пісню, що її навчила нас Таня. Про паровоз, якого зупинка — аж у комуні.

Ми не одразу зрозуміли, що сталося. В одній з вузьких вулиць гримнув постріл. Мабуть, з бандитського обр'їза. І Таня схилилася в сідлі на своєму коні. Не впала з нього, а тільки схилилася й припала голесою до його гриві.

Кінь зупинився, заіржав голосно й сумовито.

Ми оточили Таню, обережно зняли її з сідла. Вона повела на нас очима, ледве чутно сказала:

— Виживу... На зло всім ворогам виживу... Бандита ловіть!..

Вона таки вижила.

Нам потім дали іншу виховательку, а Таня ще воювала, гарцювала на своєму Соколі, знищувала бандитів та всяку іншу контрреволюційну погань.

Образ її лишився в нашій пам'яті назавжди.

БОРИС КУСТОДІЄВ

СПІВЕЦЬ РОСІЙСЬКИХ КРАСУНЬ

Вимовляючи слова «кустодієвські красуні», ми маємо на увазі не якусь одну героїню картини «Купчихи», «Чаювання», «Купання», «Російська Венера», а неповторний тип жіночої вроди. Існує цілком усталене поняття про жінок Кустодієва так само, як про жінок Рубенса чи жінок Ренуара. У російського майстра вони квітнуть своїм цвітом, заворожують власним «зіллям».

Огрядні, поважні модниці під золотим кренделем булочної на базарній площі... Рухливі дівочі постаті в светрах та джинсах, хлоп'ячі зачіски... Вони видавалися антиподами, навмисно для контрасту змонтованими в кінокадрі. Вже наступної миті зовнішня несхожість почала зникати. Мої юні землячки ніби порозумілися з кустодієвськими купчихами, поглядали на них з невдаваною приязню. А сторонньому погляду відкривалось те, що їх об'єднувало — молодість.

Чим же завойовують прихильність кустодієвські героїні? Чому навіть, коли починаєш лічити плюси та мінуси їхніх особистостей, не переобтяжених інтелектом та глибиною, схиляєшся до симпатії?

Насамперед, імпонує щирість. Усі вони — мов на долоні. Ставні, білолиці, з волошковими очима та русими косами. Ці красуні вийшли з пісні, з казки.

Не вдаючись до поглибленої психологічної характеристики, художник захоплює нас своїм ліричним переживанням і легкою іронією, відвертим тяжінням до здорової святкової краси. В полотнах митця своя гармонія, злиття з природою, з усталеним побутом, відчуття повноти життя.

Спробуймо на мить уваяти цих жінок, скажімо, серед безмежного поля або в шишкінському лісі... «Це вже занадто», — заперечує сама собі. Досить позбавити їх звичного провінційного оточення, й зникне їхня поважна самовпевненість, душевна рівновага. Навіть «Дівчину на Волзі» художник оповив атмосферою затишку.

Та хіба лише оточення так багато важить у розкритті змісту кустодієвських творінь? Якби російська Венера з шовковим пшеничним волоссям змінила свою безжурну білозубу усмішку і завмерла з вустами своєї мілоської тезки — одразу зникла б принада цілісного світовідчуття.

В уявленні багатьох глядачів Борис Кустодієв — співець святкових ярмарків та гулянь — щасливий пестун долі, що не знав сумнівів та страждань, як і його волоокі красуні. Здається, він завжди творив з легким серцем.

Справді, було це саме так. Борис Михайлович — один з улюблених учнів І. Ю. Рєпіна в Академії мистецтв. Його та Кулікова майстер запросив для роботи над «Урочистим засіданням державної ради». Під керівництвом учителя Кустодієв намалював майже всю праву половину картини — близько п'ятнадцяти етюдів.

Але неможливо стати другим Рєпіним. Найсильніші його учні — Серов, Малявін, Сомов, Кустодієв — пішли своїми шляхами.

ЧИ АВТОР ПОГОДИВСЯ БІ

Акварельний ескіз до автопортрета 1912 року [Галерея Уффіці у Флоренції] доносить до нас думки художника про власне місце в житті. Кустодієв зобразив себе в зимовому вбранні на вулиці. Він зупинився перед прилавком з весело розцяткованими глиняними іграшками. Ясне сонце, високе небо, іскристий сніг, звучна оптимістична кольорова гама органічно ввійшли до здорового образу автопортрета — творчої програми митця. Він прагне єднання з ритмами сучасного міста, з рідною природою, з життєлюбними витворами народної фантазії.

Серед зимового російського іскрометного ярмарку бачимо також могутню фігуру Федора Івановича Шалапіна. Кустодієвський портрет став поруч з такими шедеврами вітчизняної культури, як «Мусоргський» Рєпіна, «Єрмолова» Серова.

Співак надзвичайно цінував портрет і до кінця своїх днів не розлучався з ним. У спогадах Шалапіна є рядки: «Багато я знав у житті цікавих, талановитих і гарних людей, та якщо я колись бачив у людини справді високий дух, то це в Кустодієві... Не можна без хвилювання думати про велич моральної сили, яка жила в цій людині і яку інакше не можна назвати, як героїчною та доблесною».

Невже Кустодієв завжди піднесено й радісно сприймав світ? Невже не бачив негативних рис дійсності, боротьби добра зі злом?

Хіба розкажеш кожному глядачеві (та й не погодився б на це автор), що «Купчихи» він малював не в рідній Астрахані чи якомусь іншому приволзькому місті, а далеко від домівки — у швейцарській клініці під час лікування. Малював з пам'яті. Ось чому в картині знаходимо не «так було», а «так сприймалось». На все життя зали-

шилися враження дитинства: позбавлена годувальниці сім'я мешкала тоді у флігелі заможного купця, який любив похизуватись на всю вулицю багатством.

Хвороба, перші симптоми якої почалися 1909 року, дедалі жорстокіше давала ознаки. Операції приносили нові муки. З 1916-го Борис Михайлович назавжди прикутий до крісла. Але страждання не послабили, навпаки — піднесли волю напругу, працездатність, творчу плідність. Художник розширює сфери своєї діяльності — станковий живопис, графіка, скульптура, театр, книжкова ілюстрація.

Кустодієв, на чю долю випало стільки болю, як ніхто інший за складних умов початку ХХ століття, коли намітилися тенденції дегуманізації мистецтва, утверджує людяність, здоров'я, красу, оптимізм. Художник не дозволив моторошності оповити душу, волів бути життєлюбом, він був ним.

ЗА ВІКНОМ — РЕВОЛЮЦІЯ

І соціальну боротьбу бачив майстер, і криваві жертви царату. Так, у роки першої російської революції разом із Серовим та Кардовським Борис Михайлович активно працює в сатиричних журналах антиурядового напрямку «Жупел» та «Адская почта». Водночас створює серію акварелей про виступи тисяч трударів проти експлуататорів — «Мітинг на Путиловському заводі», «Маніфестація. 1905 рік», «Святкування 1 Травня на робітничій околиці».

...Заводська огорожа ділить навпіл композицію малюнка. Зверху — будівлі Путиловського заводу з неспокоїнним ритмом димарів та цехів. На передньому плані — шеренги демонстрантів. Пролетарі монолітні, могутні, непохитні в своїй єдності, переконані в правоті. Над робітничою процесією майорять червоні прапори.

Не про таких, як Кустодієв, складено приказку: «Не тільки світла, що у віконці». З вікна своєї майстерні він побачив і відтворив робітників та солдатів під червоним знаменом і купку міщан попід церквою у день, що вирішував долю царату. Вже в березні розпочато картину «27 лютого 1917 року».

Без вагань приймає художник Жовтень. Разом з О. Блоком, з передовою інтелігенцією країни він міг би виголосити: «Всім тілом, всім серцем, усією свідомістю — слухайте Революцію!»

До її першої річниці виконав ескізи кількох великих панно. В день урочистого свята «Коваль», «Жниця» та інші образи трударів прикрасили площу Петрограда.

Ігор Грабар згадує, що головним помислом Кустодієва наприкінці життя стала монументальна пропаганда. Художник мріяв розписати фресками кілометри стін. Один з тих, хто йшов у колонах 1905-го, стає в 1919—1920 роках героєм картини «Більшовик» — це символічний образ переможної ходи Великого Жовтня.

Революція відкриває трудящим скарби світової культури. Кустодієв натхненно працює над оформленням «Грози» О. Островського, спектаклю про лесковську блоху, ілюструє для «Народної бібліотеки» «Дубровського», «Руслана і Людмилу», «Казку про царя Салтана» О. Пушкіна, оформляє для Держвидавду твори М. Некрасова, Г. Успенського, Л. Толстого, М. Горького та багатьох інших авторів. Ілюструє для дітей дві книжки про В. І. Леніна.

Петроградська Рада надала хворому художникові спеціальний автомобіль, щоб він міг взяти безпосередню участь у народному святі на честь II Конгресу Комінтерну. З хвилюванням митець робив етюди, відкриваючи для себе нові риси в людях, в новому способі життя. Так з'явилися картини «Свято на честь II Конгресу Комінтерну на площі Урицького» та «Нічне свято на Неві». Мажорна атмосфера загального піднесення, розмаїття барв, наче багатоголосою могутнього народного хору, справляють незабутні враження.

До десятирічного ювілею Жовтня майстер мріяв про триптих на тему «Праця та відпочинок». Смерть зупинила роботу...

Все життя не відводив митець «внутрішнього погляду» від тривог земних і від радощів. Співав гіми світлому земному життю. Мав вірних друзів. Дарувати людям радість вважав за високий громадянський обов'язок художника. Радощів за інших пережив куди більш, ніж жалю до себе.

Творчість Кустодієва з першого погляду здається простою. Але що уважніше придивляємось, то складнішими видаються прямі та зворотні зв'язки його мистецтва з дійсністю, з глядачем. З роками знаходимо нові глибини художніх відкриттів майстра.

Інна АНДРІЙЧЕНКО

СИЛА НЕСКОРЕННОГО ДУХУ

Учні середніх шкіл у ці дні з цікавістю переглядають фільм «Т. Г. Шевченко і російська література».

Такі стрічки мають свої специфічні особливості: у невеличкому за обсягом екранному творі, демонстрування якого триває двадцять хвилин, треба навести не лише хрестоматійно відомі, а часом і маловідомі факти буремного та багатогранного життя велета української культури.

Як же впоралися з цим завданням автори фільму? Створено його на студії «Українохроніка». Автор сценарію Д. Мусієнко, режисер В. Артеменко, оператор О. Гордієнко, консультанти — член-кореспондент АН УРСР, доктор філологічних наук Є. Кирилук та директор Київського музею Т. Г. Шевченка, кандидат філологічних наук

поезією Шевченка, разом з ним бував на літературних вечорах у Петербурзі, навіть читав напам'ять українською мовою поему «Наймичка», вважаючи її за шедевр світової поезії.

У кіноворі Т. Г. Шевченко постає активним й послідовним поборником дружби українського та російського народів, переконаним борцем-інтернаціоналістом, який своїм палким поетичним словом закликав до єднання трудящих усіх націй на основі соціальної і національної рівності та братерства. Добре показано участь поета у Кирило-Мефодіївському братстві, його дружбу з прогресивними російськими та польськими діячами, з актором-трагіком Айрою Олдріджем, приятелювання з бідняками-казахами на засланні тощо.

Автори фільму знайшли виразні засоби, щоб яскраво й переконливо відтворити на

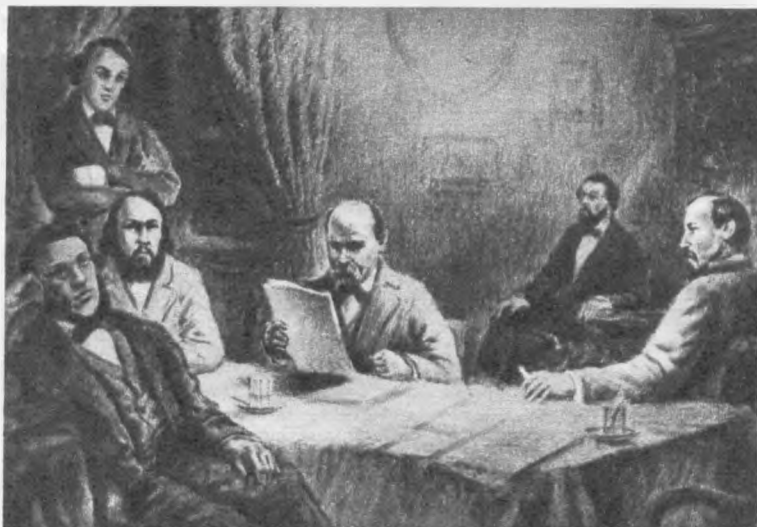
став відомим у всьому світі геніальним художником слова, видатним майстром пензля.

Від початку й до кінця фільм сприймається з увагою й цікавістю. Значну роль у цьому відіграло вдале поєднання документальних кадрів та фрагментів з художніх фільмів. Це поживило й полегшило сприйняття учнями матеріалу, зробило його емоційнішим, а сам процес засвоєння знань — ефективнішим.

Кіновір «Т. Г. Шевченко і російська література» врахував новітні наукові надбан-

Кадри з фільму: Т. Г. Шевченко в колі російських революціонерів-демократів. Картина художника Б. Ладименського.

Зустріч Кобзаря з М. С. Щепкіним. Картина М. Хмелька.

К. Дорошенко. Колектив чималий. Насамперед слід відзначити, що образ великого Кобзаря, його бурхлива революційно-творча і громадська діяльність на захист поневоленого народу подано в новому фільмі в нерозривному зв'язку з епохою (декабристи і прогресивний рух російських революційних демократів — як протест проти царсько-поміщицької сваволі, селянські повстання тощо). Фільм «Т. Г. Шевченко і російська література» густо насичений цінною науковою інформацією, так необхідною учням-старшокласникам. В ньому винахідливо, з використанням багатющого арсеналу екранного мистецтва, в легко сприйнятливій формі втілено програмний матеріал, збагачений новими фактами. Не всім навіть фахівцям відомо, що, скажімо, Лев Толстой ще в юності захоплювався

екрані щиро дружбу та ідейну єдність Кобзаря з російськими революціонерами-демократами М. Чернишевським, М. Добролюбовим, О. Герценом, їхню спільну боротьбу проти кріпосницького ладу, за народні інтереси. Вдало показана творча дружба великого українського поета з І. Тургенєвим та С. Аксаковим, а також з відомими поетами М. Некрасовим, В. Курочкіним, М. Михайловичем, що входили до керівного ядра журналу «Современник», на сторінках якого точилася тоді запекла ідейна боротьба проти утисків, визискування та інших проявів деспотизму поміщицько-монархічної влади.

Стрічка наочно демонструє, як український поет, котрий вийшов з глибин народу, зумів піднятися до вершин прогресивної світової культури та революційної думки.

ня в галузі шевченкознавства. Знайдено цікаве образне вирішення: стрічка починається й закінчується кадрами нашого сьогодення, що розповідають, як свято шанує радянський народ свого генія. А коли наприкінці лауреат Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка, відомий російський поет М. Тихонов каже, що твори геніального Кобзаря переживуть століття й супроводжуватимуть людину в космос, — глядач ніби відчуває живий зв'язок часів: великий поет-революціонер з нами, він силою свого таланту і нескореного духу допомагає нам будувати новий світ.

Тетяна БУЖЕНКО,
кандидат педагогічних наук

Ім'я двічі Героя Соціалістичної Праці Степаниди Виштак разом з іменами інших визначних майстрів виробництва було названо в Листі ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР, ВЦРПС та ЦК ВЛКСМ. Її, а також хлібороба Юрія Пітру, будівельника Миколу Злобіна, металурга Івана Терещенка, ткалю Валентину Голубєву партія та уряд вважають прапорноносцями соціалістичного змагання, а досвід їхній закликають повсюдно поширювати.

Ось уже більше тридцяти років ланка С. Д. Виштак вирощує високі, сталі врожаї цукрових буряків. За цей час із солодких коренів, виплуканих нею, країна одержала понад десять тисяч тонн цукру! Середній урожай, почи-

наючи з сорок сьомого року, становить 525 центнерів на гектарі. Минулої осені зібрали по 662 центнери буряків з гектара, причому собівартість центнера — лиш один карбованець дві копійки. У ланці Виштак двадцять сім жінок, у ланці — двадцять три ордени Леніна й двадцять сім — Трудового Червоного Прапора. А сама Степанида Демидівна пишається з того, що її перша Золота Зірка має порядковий номер — 18.

Сьогодні ми розповідаємо про С. Д. Виштак — колгоспну ланкову й депутата Верховної Ради СРСР, славу дочку нашої Батьківщини, талант якої людям на добро розквітнув яскраво й повно.

Людмила РОМАНЮК

КОЛІР ПРАЦІ

НАРИС

Степанида Демидівна Виштак із своєю ученицею Марією Знахаренко.

Фото Ю. ФЕДОРЦЯ

Земля пахла, як буває, пахне вона після дощу. Скільки тих дощів прошуміло за довгі-довгі літа, скільки вітрів гойдало й сушило землю, а вона щораз пахне різно... То ніби молодим горіховим листям, то молочаєм, а то відбіленим на сонці рушником, чимось гіркувато-солодким, аж ніби трохи тривожним.

Проривала буряки. І подумалося Степаниді Демидівні що й досі ніяк не звикне до весняних прянощів землі. Нахилиться, торкнеться рукою — і серце раптом зайдеться тихою радістю, що є ось це все: лан, сонце, люди милі поряд. І земля рідна.

Бачила, знає її всілякою. Веселою, засіяною, прибраною людськими руками. І згорьованою, зажуреною, посивілою від печалі...

— Та й славнесенькі видались у нас буряки, — скаже котрась із жінок, а Степанида Демидівна усміхнеться на ті слова. Бо яким же їм бути? Торік розкошувала на цьому полі озима пшениця. Кращого попередника годі й шукати. Перед нею — жито. А ще раніше...

Степанида Демидівна знає поле, як свої руки. Що, коли сіяли, як родило, і чого он там, біля лісосмуги, рослини ріденькі й кволі. В жнива дуже послішали хліб якось вихопити з-під дощу, хто знає, тільки так і залилася посеред поля скирта соломи. Возили її восени та весною, стоптали все доокруж, утрамбували, як на стадіоні.

А годі вже хоч і просила Степанида Демидівна трактористів уважніше скраю орати, гною не жаліти, бо «замучена ж земля», а воно, бач, не дуже їй помогло. Рядків п'ять бу-

ряків наче й не Виштакіні, а чужі... Вже шкода їй того клаптя, буряків шкода. Стане біля них, зажуриться.

— Вирівняються, Демидівно, побачиш. Хай тобі душа не болять, — втішає Наталя Гапоненко. — Це, знаєш, як дитина... Спочатку ніби кволеньке, мале та незугарне, а тоді, дивись, вилюдніє.

— Та вже не заспокоюй. Краще про свого Миколу кажи. Що пише?

І почне Наталя Микитівна розказувати про Тюмень, де після армії шоферує її Микола. Яка в нього трудна робота і яка славна дружина, лагідна та спокійна, мабуть, всі чувашки такі, а вже мала Оксаночка — то мов кульбабка світла.

Ось приїде Микола в гості, привезе доньку, то вони всією ланкою зберуться, посидять, поспівають, поговорять. Бо в них уже так віддавна. Яка є радість у кого, діляться нею, як колись крихтою хліба ділились.

У Виштакі ніхто кілочків на буряках не б'є. Тут ні городу самі не садять, ні хати будувати не починають без подруг, ні вишень не обривають самі. І коли Степанида Демидівна каже, що «в нас у ланці ніхто ні до кого спиною не повертається», це чиста правда. А коли десь поїде і з високих трибун розказує, як даються їй та жінкам оті щорічні 600 центнерів буряків, — і коли дощі йдуть, є вони в них, і коли земля аж плаче од спраги, все одно збирають ті центнери, — вона мовить правду.

А таки ж і прожито разом багато. В три-

дцять восьмому, коли всі були молоді та вродливі, записалися в ланку. Саме те слово було ще незвичайне і юне, як і вони. Колгосп тільки-но підводився, набирився сил. А молодий голова — Кирило Левкович Оненко — вже бачив його таким, яким він став сьогодні.

Степанида Демидівна ще й тепер згадує, як «сватав» її на ланку, переконував, а вона лиш повторювала, що ніякої роботи не боїться. І от вона — ланкова. Сім класів за душею. Руки вміють сапати, садити, прати, білити хату, пекти хліб, вишивати сорочки. Може, за це Оненко так і цінував ті ружки, що вони вміли все на світі...

У сороковому вже й мали по 350 центнерів буряків з гектара. Хіба не рекорд? Писали про них у газеті, в колгосп гості навідувались, а дівчата зітхали, бо ж у Марини Гнатенко — 500 центнерів. Поїхати б, подивитись...

Може, й повіз би їх Оненко, та війна почалася.

Попрощався з односельцями Кирило Левкович і пішов боронити від ворога рідну землю, все, що любив, чим дорожив. І Степанидин талант до роботи захищав і визволяв.

Дорога до дев'ятого травня сорок п'ятого року була довгою — через бої, втрати...

Ще не скоро напише Степаниді Демидівні листа старий комуніст із Берліна Йозеф Зокколік: «Дорога товаришко Виштак! Прочитав про Вас у газеті й відчув: повинен сказати, що думаю і що сколихнуло мою душу. Я народився в шахтарській родині, у Верхній Сілезії. 1926 року пов'язав своє життя з Кому-

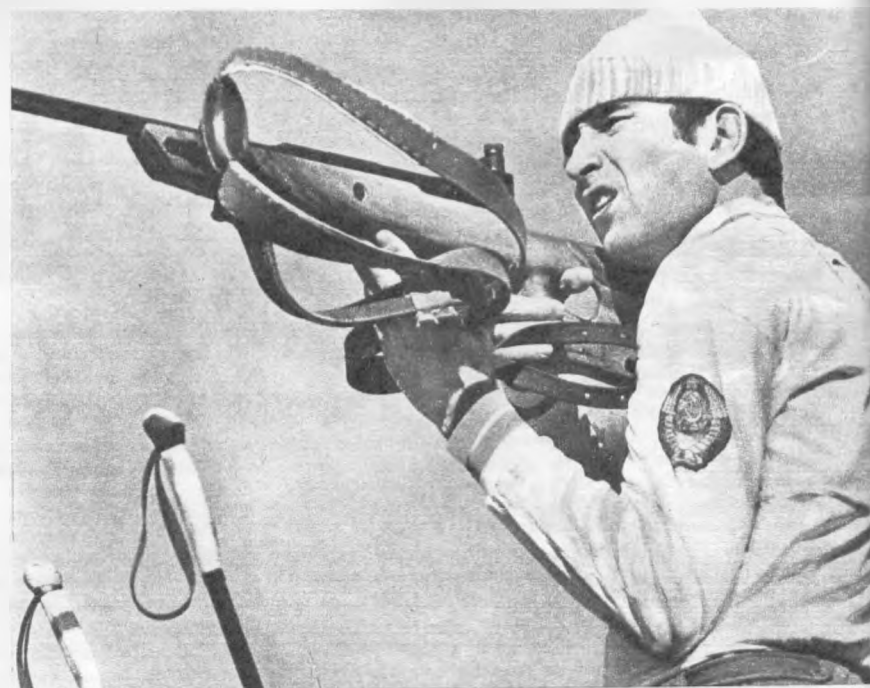

Наче дивні птахи, летять над землею стрибуни з трампліна, видзвонює під ковзанами лід, кілометр за кілометром біжить у дальну лижня, на шаленій швидкості мчать крижаним жолобом сани. Все це — ІV зимова Спартакіада народів СРСР, фінальні змагання якої проходять нині в Свердловську та Бакуріані.

А перед тим у Ворохті, Славському, Києві, Сумах, Харкові, Северодонецьку, Кременці відбулися старті ІХ зимової Спартакіади УРСР, що й виявили найкращих серед вправних — тих, хто разом із перемогою здобув право представляти республіку на всесоюзному турнірі.

На цих знімках ви бачите трьох переможців української Спартакіади — ковзанярку Віру Арзамасцеву, стрибуна з трампліна Олександра Просвірніна та біатлоніста, олімпійського чемпіона Івана Бякова.

Фото Й. ШАТНСЬКОГО

САЛЮТ,

СПАРТАКИАДО!

КОМП'ЮТЕР ПРОТИ ГРОСМЕЙСТЕРА

— Готовий битися об заклад на тисячу фунтів стерлінгів, що протягом найближчих десяти років мене не зможе перемагати жоден «шаховий робот»! — запалу вигукнув Девід Леві, міжнародний майстер з Шотландії, коли його колеги-програмісти почали доводити йому переваги «електронного мозку» над людським.

Це було ще 1968 року, коли клас гри навіть найдосконаліших «шахових машин» не перевищував третього розряду. Тоді й самому Леві, й іншим здавалося, що він навряд чи ризикує.

Та ось 1971 року шотландського майстра запросили до Чикаго. Пропозиція була не зовсім звичайною.

— Містере Леві, — сказали йому, — ніхто краще за вас не винонає ролі головного судді на першому чемпіонаті США серед обчислювальних машин. Адаже ви — і досвідчений шахіст, і програміст...

Переможцем того змагання оголошили програму під умовною назвою «Чесс 3,5», реалізовану на машині «Сі-ді-сі 6400». Її авторами були молоді науковці з Північно-Західного університету (штат Іллінойс) Ларрі Еткін та Девід Слейк. Вони попросили арбітра оцінити гру свого вивтору.

— Жакхливий рівень! — співчутливо сказав Леві. — Рокни минають, а прогресу в шахових програмах я не бачу.

— І не відмовляється від пропозиції щодо тисячі фунтів стерлінгів?

— Аж ніяк!

— Тоді ми згодні побитися об заклад. Дайте тільки час. ...Певна річ, американські програмісти знали, на що йдуть. Реклама цього парі, про яке повідомила вся преса, допомогла їм дістати додаткові можливості для фінансування роботи. І все-таки перших діло пішло не так швидко, як гадалося.

1974 року в Стокгольмі у рамках конгресу Міжнародної федерації з опрацювання інформації відбувся чемпіонат світу серед шахових електронно-обчислювальних машин. Американці привезли туди чотири комп'ютери, в тому числі й оновлену програму Еткіна і Слейка, яка дістала тепер назву «Чесс 4,0». Але на них чекав несподіва-

ний сюрприз. Золоту медаль виборола «Кайсса» — комп'ютер московського Інституту проблем керування АН СРСР. Програма, яку склали наукові працівники цього закладу на чолі з кандидатом наук В. Арлазаровим та майстром з шахів А. Бітманом, виявилася найвинахідливішою, що й дало їй змогу виграти всі чотири партії, проведені за умовами змагання.

А от «Чесс 4,0» на старті зазнав поразки від іншого американського комп'ютера з дуже відвертою назвою — «Хаос», і наступні три виграші йому вже не допомогли. Після закінчення чемпіонату Еткін і Слейк попросили радянських програмістів провести позатурнірний поєдинок. Боротьба між «Чессом» і «Кайссом» точилася на рівні другого розряду й після обопільних похибок та гострих ускладнень закінчилася нічиєю.

Девід Леві тріумфував, конструктори з головою поринули в дальшу роботу (щоб виграти парі, в них лишилося не так уже й багато часу — чотири роки, а рівень гри їхнього комп'ютера був ще далеким від досконалості).

Тим часом серед радянських шахістів спалахнула дискусія на тему: а чи потрібні такі чемпіонати взагалі? Характерна щодо цього була розмова між Михайлом Талем і заступником директора Інституту проблем керування, де створювали славетну «Кайссу», доктором технічних наук професором І. Прангішвілі.

— Я не зовсім чітко собі уявляю, — сказав Таль, — що можуть дати шахам «Кайсса», її сестри, брати й онуки. Коли ж їх створюють для того, щоб знищити шахи, то це спроба з хибними засобами.

— Шахові програми, — пояснив професор, — зовсім не спрямовані на знищення гри. Це один із шляхів вивчити мислення людини й створити штучний інтелект. Хіба не важливо й не цікаво збагнути засоби людського мислення і якоюсь мірою навчити машину думати й творити?..

На запитання професора про гру «Кайсса» Таль відповів:

— Мій партнер з масового сеансу одночасної гри!

— Уже непогано, — зауважив Прангішвілі. — Але ж це тільки початок...

— А я гадаю, що вже кінець.

— Вас дратує сама ідея створення шахового комп'ютера?

— Я просто не можу збагнути, — відказав екс-чемпіон світу, — чому шахісти так захоплені ідеєю електронного гравця. Якщо праці в галузі шахового програмування ЕОМ потрібні як трамплін для розв'язання наукових проблем, то в мене немає запитань. Але чому «Кайсса» та її родичі мають хвилювати шахістів і брати участь у шаховому житті?!

Гросмейстер і ачений сперечалися ще півгодини, але не дійшли спільної думки. Та фант лишається фантом: звідтоді автори «Кайсси» вдосконалювали далі її програму, проте від захисту чемпіонського титулу відмовились. І ним незабаром заволодів «Чесс». Шляхи розійшлися. У нас «електронний шахіст» слугує лише для підмоги в досягненні інших, важливіших наукових результатів. Американські ж програмісти будь-що хочуть сконструювати машину, яка стала б непереможною за шахівницею.

Кожен напрямок по-своєму цікавий і корисний. Практичні вигоди від шахового комп'ютера можуть бути неабиякі. Ось, приміром, що писав академік В. Трапезников — директор Інституту проблем керування:

«Наш інститут працює в галузі теорії прийняття рішень, і складання шахових програм ідейно пов'язане саме з цими дослідженнями. Шахи — то якраз ідеальна модельна задача, розв'язання якої помітно полегшує порівняння різних пропозицій. Адаже партію можна ще й ще раз переграти заново, тоді як не можна будувати два заводи, щоб переонатис, який варіант генерального плану іраційний. Шахова гра використовується як модель для вироблення методів прийняття рішень у ситуаціях, де неможливо точно оцінити їхні наслідки».

...А міжнародний майстер Леві таки програв тисячу фунтів!

«Будьте обережні!» — сказав комп'ютер, знявши слона, якого я залишив без захисту в центрі шахівниці. То була моя третя похибка в партії, й через кілька ходів я змушений був здатися чемпіонові світу серед шахових комп'ютерів». Так сам він описав цю сенсаційну подію.

Нова програма «Чесс 4,6» прогледас 3.600 варіантів досемунди.

— Та комп'ютер все ж доволі «дурний». — зазначив Л. Еткін, який опікується технічними аспектами програми. — Машина перебирає безліч непотрібних варіантів, які ігнорував би й новачок. Янби ж то замінити цю систему «голої сили» такою, щоб комп'ютер розглядав лише кілька ходів, але найсильніших, аналізував їх углиб, а потім робив вибір...

Саме за цим принципом група науковців у Всесоюзному інституті електроенергетики і двох московських обчислювальних центрах під керівництвом доктора технічних наук М. Ботвинніна створює нову шахову програму — «Піонер», поки що єдину в світі, де відкинуто метод «голої сили». М. Ботвиннін вважає, що вона буде готова змагатися в третьому чемпіонаті світу серед шахових машин 1980 року в Австралії.

На запитання кореспондента, чи надійде час, коли комп'ютер, а не людина, стане чемпіоном світу, Еткін відповів позитивно, але не зробив з цього песимістичних висновків щодо майбутнього живих гравців.

— Мотоцикли й автомобілі, — зауважив він, — рухаються швидше, ніж люди, та проводять же змагання з бігу й ходьби. Але комп'ютери здатні поліпити шахи, і може статися, що зрештою ми навчатимемося в них...

Д. Леві у свою чергу заявив:

— «Чесс» цілком спроможний виграти в 99,5 процента всіх шахістів світу.

Для перевірки цього твердження до США запросили відомого західнонімецького гросмейстера Роберта Хюбнера, який свого часу був претендентом на першість світу, та й нині входить до світової шахової еліти. Одну зустріч з «Чессом» він виграв, другу — програв.

У нашій країні шахова програмування, як ми відзначали, має практичніший характер. До речі, нещодавно ним зацікавився й Інститут кібернетики АН УРСР. Можливо, там створять машину, яка переможе розрешаюваний «Чесс»?

Ю. ЛАЗАРЕВ,
майстер спорту

— Я навчив його ходити, а він мені мат поставив...

Малюнок Л. ТЕЛЯТНИКОВА

У ФОРМІ МІНІАТЮРИ

Незмінний інтерес аматорів викликають шахові твори в класичному стилі. Ось характерна композиція харків'янина Миколи Мироненка, опублікована вперше 1972 року в уральській газеті «Вечерний Свердловск». У мініатюрній формі автор втілює цікаву ідею.

Мат за три ходи.

М. М. Житеньов — випускник Київської середньої школи № 47. Три роки тому він прийшов сюди вже як учитель. Ми спитали в Миколи Миколайовича, чи траплялися в його досвіді ситуації, коли підтримкою ставали ідеї великого педагога, чия ім'я носить рідна десятирічка. Адже творча спадщина А. С. Макаренка — 90-річчя від дня народження його в ці дні широко відзначає громадськість — невичерпна скарбниця мудрості.

В розмові взяли участь вихованці школи та батьки.

МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ. То сталося першого погідного дня нашої виробничої практики з восьмикласниками: літо, приспане весняними дощами, нарешті, прокинулось, і ліс, крізь який ми йшли, аж світився. Учні стали до своїх ділянок — збирали редиску, і тут я помітив, що двох дівчаток немає. Віддавши командирові необхідні розпорядження, подався їх шукати, уява ж малювала картини одну від одної страшніші... Не було моїх учениць у таборі, не було й біля відділка; коли я, змучившись від хвилювання, повернув назад, щоб покликати когось на допомогу, то побачив: вони любенько збирали квіти на чарівній лісовій галявині...

ВОСЬМИКЛАСНИЦЯ ОЛЕНКА. Працювали ми по чотири години — ніби й небагато, але від незвички спочатку дуже втомлювались. Коли настав отой, схожий на свято день, я відчула до себе жалість: знов на редиску? А хочеться ж співати, бігати по луках, плести вінки. І подумала: нас — аж сімдесят, коли я влаштую собі вихідний на честь початку літа — що особливого станеться? Можливо, ніхто й не помітить. А щоб затишніш було, підбила відстати від інших одну свою подругу.

Так, я знала, що це порушення дисципліни, так, розуміла, що соромно гуляти, коли інші працюють. Але...

МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ. Отоді я й збагнув по-справжньому слова Макаренка про те, що дисципліни не створиш самими розмовами, що виховання особи й виховання всього колективу можна розв'язувати лише спільно. І я сказав: «От що, дівчатка. Робити вам у таборі праці й відпочинку нічого. Збирайте свої речі та їдьте додому. Маєте доповісти директорові, що сталося. Оцінки за поведінку вам не знизять, а норму візьмуть на себе інші. Негайно виконуйте розпорядження!»

ОЛЕНКА. Я сіла на своє ліжко й обвела поглядом кімнату, де ми жили. Підлогу, посипану лепехою, квіти, веселі написи на стінах — все одно мали робити ремонт і нам дозволили скільки завгодно виявляти художні здібності. Згадала наш перший день, коли мжичило, а ми наводили затишок у своєму житлі, потім, після відбою, тихо лежали, дослухаючись до шуму дощу, до нових для нас шерехів і звуків. Згадала, як уперто ми захищали свої «свободи» — свободу спати, коли хочеться, не пити прженого молока і все робити по-своєму.

Ну от, я й маю оті «права». І раптом, як ніколи, гостра туга охопила мене: відчуття було таке, ніби гарний корабель з веселими людьми, під музику, відпливає у сповнені чудових пригод мандри, а я, самотня, лишаюся на березі. Попереду було ціле літо, але яким обтяжливим здавалося воно мені, якими порожніми його радощі! Я палко заздрила своїм товаришам, котрі під пекучим сонцем збирають і складають до ящиків редиску — потім у них болітимуть спина й руки, але яка ж то присмна втома! Від неї ніби виростаєш, стаєш сильнішою.

І я відчула, що ніколи не зможу поважати себе, коли поїду додому. Навіть якщо мені й не знизять оцінки за поведінку.

ЗЕЛЕНІ ОСТРОВИ

Каратимусь я сама, і карі тій кінця не буде.

МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ. Я багато думав над цим інцидентом. Макаренко вважав, що розумне покарання допомагає оформитись людському характерові, виховує почуття відповідальності, волю, вміння опиратись легким спокусам. Але ж він і підкреслював, наскільки то відповідальна й тонка справа. Дівчат відправлено додому... Чи ж достатньо важить у їхньому житті колектив, щоб вони це сприйняли як належну кару? Чи справить це враження на інших? То була своєрідна перевірка ефективності всього нашого виховного процесу.

А надвечір другого дня я побачив свої «грішники»: розшукали нас на річці. Тетянка простигла мені згорненого папірця.

— Це від Ізольти Іванівни, ми просили директора дозволити нам повернутися до табору. Ми завтра станемо до роботи — гаразд?

Дівчатка працювали так, ніби прагнули наздогнати втрачені два дні, й вони їх таки наздогнали.

Та й взагалі мушу сказати, що всі наші вихованці трудилися славно, недаремно ж здобули вимпел райкому комсомолу та райвно в змаганнях між школами району — тих, що працювали в першу зміну.

Та не це я вважаю головним. Хлопчики й дівчатка навчилися ставити на перше міс-

це не те, що приємно, а те, що треба, більш того — знаходити в цьому радість. Ту особливу радість, яку приносить людині перемога над собою, відчуття подоланих труднощів, нехай і перших. Ну, а «свободи»...

ОЛЕНКА. А нам їх дали — коли виникла така можливість. В останню ніч перед від'їздом відбою не було, і той, хто хотів, міг не спати. Ми слухали, як перегукуються, ніби сторожа, перепели, милувались житом, що срібно виликувало проти місяця. Ніколи не забуду, як над полем зависло величезне червоне сонце.

Тепер у радгоспі «Зоря» Броварського району для нас збудували комфортабельний табір праці й відпочинку, тільки... мені здається, що так добре, як позаторік було, вже не буде ніколи. Може, тому, що саме тоді ми перейнялися словами великого педагога про те, що дисципліна — це коли людина робить щось неприємне для себе з приємністю, коли труднощі переходять у радість. А ще — ми випробували в труді свої сили. По-справжньому.

МАТИ ОДНОГО З ВОСЬМИКЛАСНИКІВ. Оце «по-справжньому» мене спочатку лякало. Ні, ні, я завжди була певна, що дитину треба прилучати до праці. Тільки ж — прилучати, виховувати — це одне, а виконувати норму, працювати нарівні з дорослими, бодай чотири години — чи не надто? До того ж хлопці живуть в наметах: дощ, сирість, вранці босими ногами по росі... Та ще й до їжі мій син такий неохочий, вдома не знаєш, що й готувати, а там — хто про нього дбатиме, коли їх сімдесят?

З цими думками та ще з великим клунком різних наїдків я приїхала до села, твердо поклавши йти до директора, коли помічу негаразди. Але хлопець зустрів мене такий засмаглий і життєрадісний, яким я його доти не бачила. Все привезене роздав товаришам, а за обідом апетитно їв гречану кашу й пив чай з вишневого листу.

Тож і добре, що в них усе було по-справжньому. Адже й Макаренко радив не дивитись на дітей як на таких, котрі лиш готуються жити — вони живуть, а працю не сприймати як виховний засіб — хлопчики й дівчатка вже тепер можуть принести користь суспільству.

Бесіду вела Наталя ОКОЛІТЕНКО

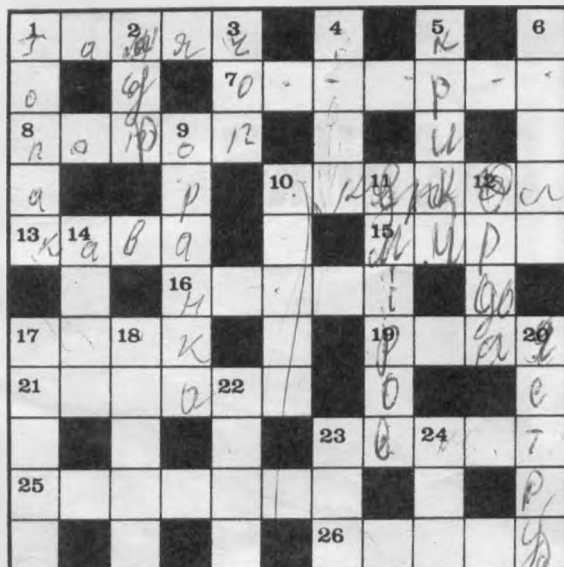
Колишні учні А. С. Макаренка — вихованці трудової комуни імені Ф. Е. Дзержинського. На знімку (зліва направо) сидять: Л. М. Семенцова, О. Ф. Гапсева, І. М. Семенов, М. Ф. Козловський, Н. І. Гапсева, О. О. Філь; стоять: В. Д. Шмигальов, О. В. Алексєєв, П. В. Конисевич, Н. Ю. Стомахіна, С. Б. Стомахін, А. Н. Ткаченко, Л. В. Конисевич, М. К. Шмигальова, Н. Б. Конисевич

Фото Є. АЛЕКСАНДРОВИЧА

КРОСВОРД

ПО ГОРИЗОНТАЛІ:

1. Районний центр на Полтавщині.
7. Російська радянська співачка, народна артистка СРСР.
8. Роман Г. Сенкевича.
10. Пересувний цирк.
13. Напій.
15. Персонаж греко-римської міфології.
16. Сербський письменник.
17. Поема Б. Олійника.
19. Родич.
21. Розпорядник бенкету.
23. Місто у ФРН.
25. Виділення складу чи слова силою голосу.
26. Етикетка, наклейка.

ПО ВЕРТИКАЛІ:

1. Український народний танець.
2. Оборонна споруда.
3. Вузлова залізнична станція на кордоні СРСР з Угорщиною та Чехословаччиною.
4. Рід української народної пісні.
5. Шум, галас.
6. Столиця азійської держави.
9. Сільськогосподарська робота.
10. Вибуховий снаряд.
11. Кліматичний курорт на Вінниччині.
12. Річка в Португалії.
14. Столиця імперії моголів у XVI—XVII століттях.
17. Місто в Литві.
18. Остання літера грецького алфавіту.
20. Хижий птах.
22. Сорт груш.
23. Повість І. С. Тургенєва.
24. Приміщення для очікування, вестибюль.

ВІДПОВІДІ НА КРОСВОРД, ВМІЩЕНІ В ЖУРНАЛІ «УКРАЇНА» № 10

По горизонталі:

1. Лісоруб.
5. Він.
7. Дина.
8. Карагач.
10. Кома.
12. Тобол.
14. Тавот.
15. Редут.
16. Халіф.
18. Фелак.
19. Олія.
21. Меринос.
23. Азот.
24. Лян.
25. Лазарет.

По вертикалі:

1. Лук.
2. Ораторія.
3. Удай.
4. Бич.
5. Вазов.
6. Карат.
9. Амонал.
10. «Натерина».
11. Монако.
13. «Леф».
14. Туф.
16. Хорол.
17. Ліван.
20. Мета.
21. Мол.
22. Сет.

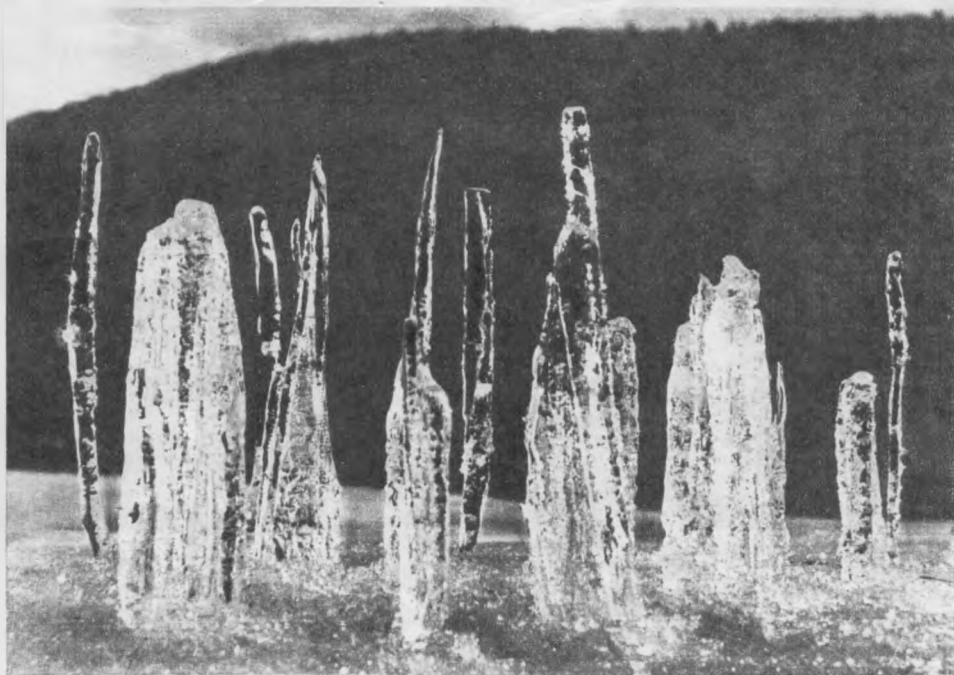

На першій сторінці обкладинки: Висота скоряється звитязцям.

Композиція В. ГРИНЬКА та Б. ГРАДОВА

На четвертій сторінці обкладинки: Навипередки з вітром.

Фото Б. ГРАДОВА

КРИЖАНІ АЛМАЗИ

Фото зроблене в Сусуманському районі Магаданської області, неподалік «поляса холоду» Оймякона. Зимові морози сягають тут 60 градусів. Але згодом пригрівас сонце — і на талому снігу ут-

ворюються ось такі дивовижні кристали, голубі й прозорі, наче алмази Ямугі.

Ю. ГОРДІВ

Це одна з нерозгаданих поки що таємниць природи. Чому такий великий звір, що звичайно мусить споживати дуже багато їжі, під час зимового сну протягом п'яти місяців не їсть, не п'є і не виділяє жодних продуктів обміну речовин? На відміну від деяких інших тварин, які перебувають у стані, близькому до смерті (температура тіла падає майже до нуля, серце ледь б'ється), він справді тільки спить — і, коли потрапляє, вилазить зі свого барлогу, готовий дати відсіч. А після всього прокидається на весні, зовсім не втративши сили, і ще два тижні не бере й ріски до рота. Диво дивне!

Уже вісім років група американських лікарів та фізіологів намагається роз-

ЧОМУ СПИТЬ ВЕДМІДЬ?

крити механізм цього явища. Вони беруть у піддослідних, які сплять, проби крові й тканин, впорскують радіоактивні елементи. Мета — виявити гормон, що, на думку науковців, забезпечує

зимовий сон ведмедів. Проте пошуки ще не дали результату, потвердилося лише відоме й раніш — важливість нагромадженого запасу енергії. Перед тим, як заснути, ведмідь харчується до 20 годин на добу, споживаючи щодня по 20 тисяч калорій, себто вдвоє більше за норму, й набирає близько 50 кілограмів додаткової ваги. А вже потім уможується в барлозі.

Для чого проводять дослідження? Речовина, що «нерує» ведмежим сном, якби вдалось її вилучити, допомогла б, сподіваться, лікувати певні хвороби нирок, а також запобігати ожирінню та безсонню.

(За матеріалами зарубіжної преси)

Головний редактор М. П. ПОДОЛЯН

Редакційна колегія:

М. Г. БЕЛЬСЬКИЙ, А. С. КРИЖАНІВСЬКИЙ, А. Г. МИХАЙЛЕНКО, Д. І. СОЛОДКИЙ (відповідальний секретар), В. І. ТРЕФІЛОВ, В. П. ФОКІН, П. М. ЧИЧКАНОВ (головний художник), В. Л. ЮХИМОВИЧ (заступник головного редактора).

Художній редактор В. Д. ГРИНЬКО.
Оформлення П. О. КОСТЮЧЕНКА.

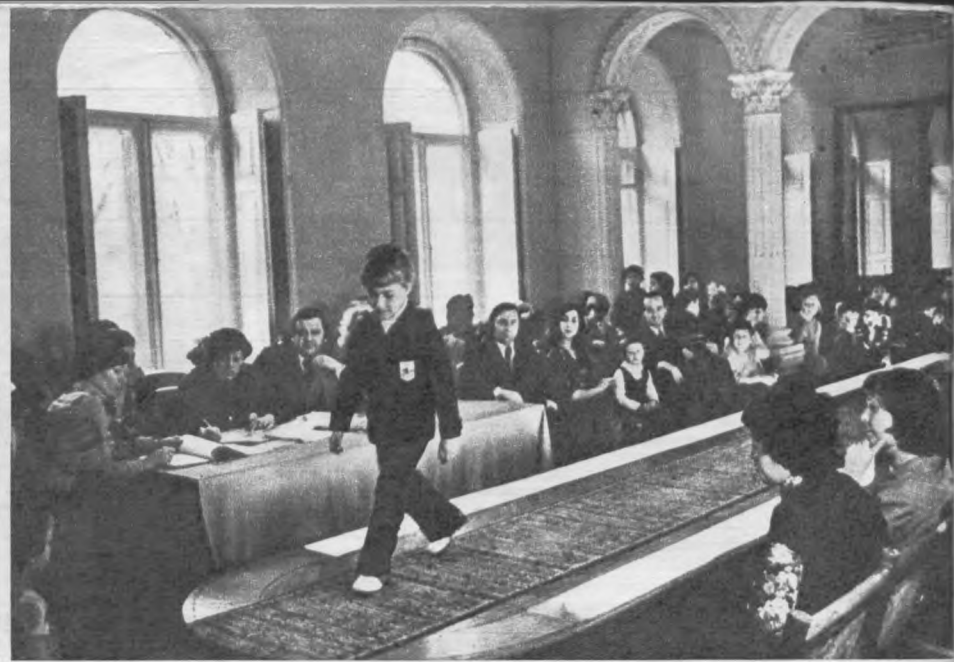
Тех. редактор Г. О. БАБІЛЬЧАНОВА.
Коректори Н. Я. БАТЮК, О. Г. ПАЩЕНКО.

ПІШІТЬ НАМ: 252047, Київ-47, журнал «Україна».
ДЗВОНІТЬ: 4-18-3-33 — довідна телефонія редакції, 4-18-8-61 — відділ листів.
ЗАХОДЬТЕ: ст. метро «Завод «Більшовик», вул. Петра Нестерова, 4.

БФ 11500. Підписано до друку 6. 3. 1978 р. Формат паперу 70×108¹/₂. Фіз. арн. 3. Умовно-друку. арн. 4,92. Обліково-видавничих арн. 7,8. Тираж 250.000. Зам. 0148. Рукописи не повертаються.

«УКРАЇНА» — общественно-политический, литературно-художественный иллюстрированный еженедельный журнал (на украинском языке).

ОРДЕНА ЛЕНІНА КОМБІНАТ ДРУКУ ВИДАВНИЦТВА
«РАДЯНСЬКА УКРАЇНА», 252047, Київ-47,
Брест-Литовський проспект, 94.

ДЛЯ ВАС, ІВАСИКИ Й ОКСАНКИ

Зручність і краса. Для художників-модельєрів нашого будинку моделей ці поняття — основний критерій, адже вони створюють одяг для найвеселішого, найжвавішого люду. До речі, Дніпропетровський будинок — єдиний у країні спеціалізований заклад, що розробляє одяг для дітей.

За нашими моделями (щороку даємо 750 нових) працюють близько сорока швейних підприємств України та інших республік. Творчі здобутки художників-модельєрів не раз високо оцінювали на виставках, багатьох конкурсах, оглядах.

Звідки успіх! Він, певно, полягає і в тому, що майстри не забувають українських національних традицій, зокрема в оздобленні одягу.

Творчі зв'язки з народними майстрами славетної Петриківки принесли цікаві знахідки авторам вишивок та аппликацій, що по-своєму відобразили елементи улюбленого розпису.

Творчість художників живлять також дитячі казки, тож і героїв цих казок часто бачимо серед мальовничих аппликацій.

Діти мріють про море. І про це не забуто: у вбранні вдало використано морські мотиви. Дівчатка та хлопчики з особливою гордістю одягають такі комплекти на урочисті ранки, свята.

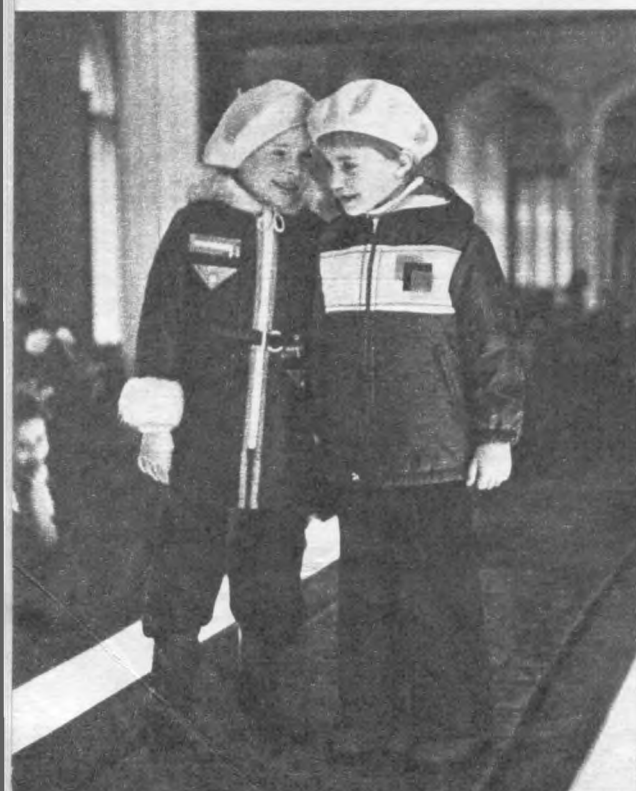
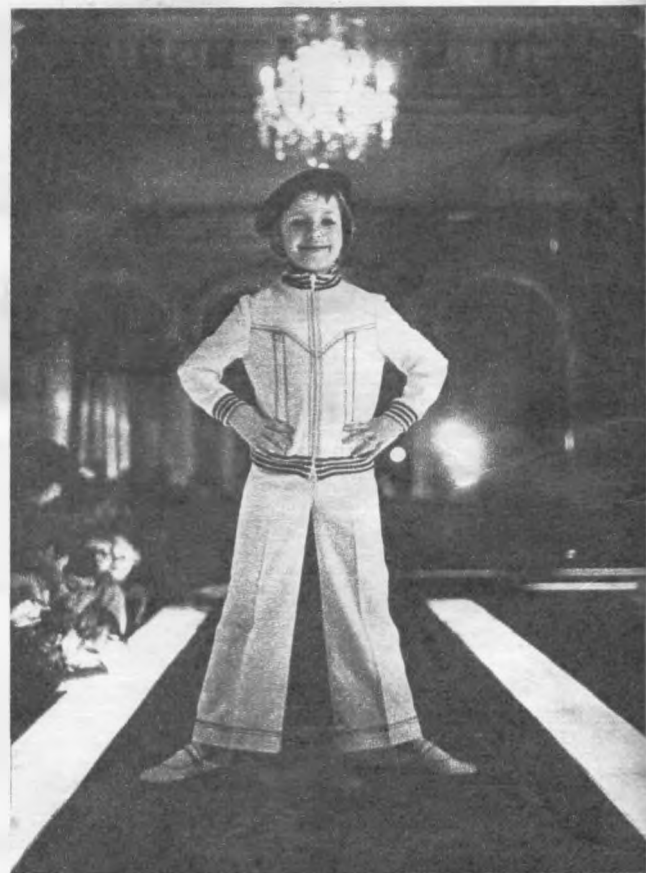
Приємна винагорода авторам — коли модель виходить на конвейер, бо тому передує велика, серйозна робота комплексних груп фахівців [художників-модельєрів, конструкторів, технологів]. Усі вони докладно вивчають, як ліпше пристосувати новинку до фабричних умов.

Виробничі стосунки налагоджено між спеціалістами Дніпропетровського будинку моделей та київським виробничим об'єднанням «Юність», харківським об'єднанням «Дитячий одяг», Червоноармійською, Лисичанською, Керченською та іншими фабриками.

Багато розробок швейники виготовляють з державним Знаком якості. Тут слід віддати належне і нашим художникам, і вимогам художньо-технічної ради.

Пропагувати культуру одягу серед населення — одне з головних завдань будинків моделей. І ми починаємо з найменших: бо дитяча мода має величезну виховну функцію.

В. ВЕРНИГІР,
директор Дніпропетровського
будинку моделей одягу
Фото І. КОСТІНА

МОДА
і Врива